LIIKEARVON ARVONALENTUMINEN HELSINGIN PÖRSSISSÄ

Jyväskylän yliopisto
Kauppakorkeakoulu

Pro gradu -tutkielma

2021

Tekijä: Olli Huttunen
Oppiaine: Laskentatoimi
Ohjaaja: Pekka Salminen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIIVISTELMÄ

Tekijä *Olli Huttunen*	
Työn nimi *Liikearvon arvonalentuminen Helsingin pörssissä*	
Oppiaine *Laskentatoimi*	*Työn laji* *Pro gradu -tutkielma*
Aika (pvm.) *Toukokuu 2021*	*Sivumäärä* *49*

Tiivistelmä – Abstract

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee liikearvon arvonalentumista. Liikearvo on aineeton omaisuuserä, joka syntyy yrityskaupoissa. Hankkiva yhteisö maksaa hankittavasta yhteisöstä yli kirjanpidollisen arvon, jolloin ylimääräinen osa kirjataan hankkivan yhteisön taseeseen liikearvoksi. IFRS-raportointimallin käyttöönoton jälkeen on Euroopan Unionin alueella olevien yritysten täytynyt tehdä liikearvolle vuosittainen testaus mahdollista arvonalentumista varten. Liikearvosta täytyy tehdä arvonalentumiskirjaus, jos testauksessa esiintyy mitään viitteitä mahdollisesta arvonalentumisesta.

Tutkielman tavoitteena on selvittää, onko liikearvon arvonalentumiselle yhteisiä selittäviä tekijöitä. Tutkimuksen populaationa toimii Helsingin pörssin päälistalla eli OMX Helsinki listalla toimivat yhtiöt ja näiden yhtiöiden tilinpäätökset vuosien 2015–2019 aikana. Tutkimukseen ei otettu mukaan rahoituslaitoksia, jolloin aineiston kooksi tuli 523 tilikautta.

Tutkimus toteutettiin logistisella regressiomallilla. Logistisen regressiomallin avulla voidaan selvittää vaikuttaako selittävät muuttujat selitettävän muuttujan tapahtuman todennäköisyyteen. Tutkimuksessa selitettävänä muuttujana toimii liikearvon arvonalennuksen tekeminen ja selittävinä muuttujina liiketulos, velkaisuus, markkina-arvo ja toimiala.

Logistisen regressiomallin tuloksissa havaittiin, että tutkimuksen selittävistä muuttujista ainoastaan yrityksen markkina-arvolla oli yhteyttä liikearvon arvonalennuksen tekemiseen. Tuloksissa ilmeni markkina-arvoltaan keskikokoisilla yhtiöillä olevan positiivinen yhteys liikearvon arvonalennuksen tekemiseen. Muilla tutkimuksen selittävillä tekijöillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä liikearvon arvonalentumiseen.

Asiasanat
Liikearvo, IAS 36, logistinen regressioanalyysi

Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston kirjasto

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ ... 2

1 JOHDANTO ... 5
1.1 Tutkielman tausta ja tutkimusongelma ... 5
1.2 Katsaus aikaisempaan tutkimukseen ... 7
1.3 Tutkielman rakenne ... 9

2 LIIKEARVO KÄSITTEENÄ JA SEN MUODOSTUMINEN ... 10
2.1 Liikearvo ... 10
2.2 Liikearvon komponentit ... 11
2.3 Liikearvon historialliset vaiheet ... 12

3 IFRS ... 15
3.1 Yleistä ... 15
3.2 IFRS 1 ... 16
3.3 IFRS 3 ... 17
3.4 IAS 36 ... 20
3.4.1 Alentuneen omaisuuserän tunnistaminen ... 21
3.4.2 Kerrytettävissä olevan rahamäärän määrittäminen ... 22
3.4.3 Tilinpäätöksessä esitettävät tiedot ... 24
3.5 Liikearvon arvonalennus IAS 36 mukaan ... 25

4 AINEISTO JA MENETELMÄ ... 28
4.1 Aineisto ... 28
4.2 Menetelmä ... 29
4.3 Tutkimuksen hypoteesit ... 30
4.4 Tutkimuksen logistinen regressiomalli ... 32

5 TULOKSET ... 34
5.1 Liikearvon arvonalennukset ... 34
5.2 Logistisen regressiomallin tulokset ... 40

6 POHDINTA ... 43
6.1 Johtopäätökset ... 43
6.2 Tutkimuksen arviointi ... 44
6.3 Jatkotutkimus ... 45

LÄHTEET ... 47

LYHENTEET

FASB	Financial Accounting Standards Board
GAAP	Generally Accepted Accounting Principles
GICS	Global Industry Classification Standard
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standards Board
IFRS	International Financial Reporting Standards
SEC	U.S. Securities and Exchange Commission
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Tutkimuksen aineisto toimialoittain. 29
TAULUKKO 2 Liikearvon arvonalennusten määrä. 34
TAULUKKO 3 Liikearvon arvonalennusten määrä sektoreittain. 35
TAULUKKO 4 Liikearvon arvonalennusten määrä yrityskoottain. 35
TAULUKKO 5 Liikearvon arvonalennusten suuruus (MEUR). 36
TAULUKKO 6 Liikearvon arvonalennukset sektoreittain (MEUR). 37
TAULUKKO 7 Liikearvon mediaaniarvot taseessa sektoreittain (MEUR). 38
TAULUKKO 8 Liikearvon arvonalennukset yrityskoottain (MEUR). 39
TAULUKKO 9 Liikearvon mediaaniarvot taseessa yrityskoottain (MEUR). 39
TAULUKKO 10 Classification Table. 40
TAULUKKO 11 Variables in the Equation. 41

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman tausta ja tutkimusongelma

1980-luvulla Euroopassa tehtiin 4 000 yrityskauppaa vuosittain. 1990-luvulla määrä lisääntyi jo 7 000 kauppaan vuosittain ja 2000-luvulla tämä määrä jo yli kaksinkertaistui. Vuonna 2019 Euroopassa tehtiin 17 456 yrityskauppaa ja Yhdysvalloissa tehtiin samana vuonna 20 686. Euroopassa tehtiin yrityskauppoja eniten vuonna 2007, jolloin kauppoja kirjattiin 18 938. Yhdysvalloissa yrityskauppojen huippuvuosi oli 2015, jolloin kauppoja oli 23 777. Yrityskauppojen määrä on siis lisääntynyt selkeästi 2000-luvulla, mutta viimeisten vuosien aikana ei olla enää samalla tavalla nähty kauppojen määrän lisääntymistä. (Martynova & Renneboog 2006; Statista 2020.)

Liikearvot lisääntyvät yritysten taseissa, kun yrityskauppoja tehdään enemmän. Liikearvo syntyy, kun ostettavasta yrityksestä maksetaan enemmän kuin nettovarallisuuden käypä arvo olisi. Käypä arvo tarkoittaa hintaa, joka saataisiin arvostuspäivänä, markkinaosapuolten välisessä liiketoimessa myydystä omaisuuserästä tai velan siirtämisestä (FASB 2006). Kaupan hinnan ollessa suurempi kuin nettovarallisuuden käypä arvo, sisältyy hintaan aineetonta omaisuutta, joita ei voida yksilöidä omiksi omaisuuseriksi. Tällöin niin sanottu lisähinta kirjataan ostajan taseeseen liikearvoksi. Aineetonta omaisuutta ovat esimerkiksi työntekijät tai brändiarvo, joita kumpaakaan ei pysty suoraan kirjamaan tietyn arvoiseksi eräksi taseeseen. Tulevaisuuden näkymät sisältyvät myös useasti muodostuvaan liikearvoon. Ostettavan yrityksen toiminta ja teknologia voivat olla tulevaisuudessa arvokkaita, jolloin ne lisäävät kauppahintaa ja näin myös liikearvon arvoa. (Glaum, Landsman & Wyrwa 2018.)

Vuonna 2004 International Accounting Standards Board (IASB) julkaisi uusia standardeja kirjanpitoon liittyen. Yksi uusi standardi liittyi liikearvon arvonalentumiseen, jolloin liikearvon kirjaaminen muuttui samantapaiseksi kuin vuonna 2001 Yhdysvalloissa toiminnassa oleva U.S. Financial Accounting Standards Board (FASB) julkaisema standardi. Uuden standardin mukaan liikearvosta ei tehdä enää säännöllisiä poistoja, vaan liikearvoa pitää tarkastella vuosittain. Testauksen jälkeen liikearvo joko pysyy samana tai siitä tehdään arvonalentumiskirjaus, jos testauksessa ilmenee viitteitä alentumisesta. Arvonalentumiskirjaus heikentää yrityksen tilikauden tulosta. Liikearvon suunnitelman mukaisesta poistotyylistä luovuttiin, koska on vaikea arvioida luotettavasti liikearvon vaikutusaikaa. (Glaum ym. 2018; André, Filip & Paugam 2016.)

FASB ja IASB halusivat uusilla ohjeilla parantaa taloudellista raportointia. Lautakuntien mielestä arvonalentumistestauksien avulla saadaan paremmin raportoitua liikearvon oikeata arvoa vuosittain. Tällöin arvo ei alene samaan tapaan säännöllisesti kuin, jos käytössä olisi suunnitelman mukainen poistotapa. Lautakuntien mukaan yritysten johtajat voivat näin tuottaa keskiarvollisesti pa-

remmin tarkempaa informaatiota tulevaisuuden kassavirroista. Liikearvon arvonalennuksen tekeminen tai sen tekemättä jättäminen on usein johdon subjektiivinen mielipide, vaikka standardit antavat tietyt vaatimukset ja ohjeet liikearvon testaamiseen ja alaskirjaukseen. Siksi usein liikearvon tarkastaminen ja sen oikeaksi todentaminen on vaikeaa. Johdolla voi olla yksityisiä kannustimia liikearvon kirjauksessa, jolloin kirjaus ei heijasta täysin oikeaa arvoa yrityksen tilasta. Tällaista tilannetta kutsutaan agenttiteoriaksi. Agenttiteoria tarkoittaa tilannetta, jolloin agentti toimii eri tavalla kuin päämies olisi halunnut, koska agentilla voi olla muita motivaatioita toimia toisin, kuten maksimoida oma etu (Jensen & Meckling 1976). Liikearvon arvonalentumistapauksissa agenttiongelma näkyy, kun johto ei halua tehdä liikearvon alaskirjausta, vaikka olosuhteet sitä vaatisivat. Useimmiten tämä johtuu siitä, että johto ei halua negatiivisia vaikutuksia yrityksen osakekurssiin. Ylimmällä johdolla voi olla bonuksia sidottuna osakekurssiin, jolloin huonompi kurssi toisi heille vähemmän rahaa. (Kim & Bay 2017; Li & Sloan 2017.)

Liikearvon kirjauksissa on siis kyse monesti yksittäisten ihmisten mielipiteistä, joten voidaan olettaa, että aina liikearvo ei ole objektiivisesti oikein kirjattu. Liikearvoa on sen takia ulkopuolisten sidosryhmien vaikea arvioida, kuten sijoittajien, jotka haluaisivat tietää tarkasti yrityksen varoista ja tulevaisuuden odotuksista. Osittain siksi liikearvon arvonalentumista on tutkittu viime vuosina paljon. Tutkimuksissa on haluttu selvittää, onko tietyillä tekijöillä vaikutusta liikearvoon. Esimerkiksi vaikuttaa osakkeen tuotto, toimitusjohtajan ansiot tai yrityksen velkaisuus liikearvon arvonalentumisiin.

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, löytyykö yhteisiä selittäviä tekijöitä, miksi liikearvosta on tehty arvonalentumiskirjaus. Tutkimuksen populaationa toimii Helsingin pörssin päälistalla eli OMX Helsinki listalla toimivat yhtiöt ja näiden yhtiöiden tilinpäätökset vuosien 2015–2019 aikana. Tästä ajatuksesta muodostetaan tutkimusongelma:

Onko liikearvon arvonalentumisen tehneillä OMX Helsinki yhtiöillä yhteisiä selittäviä tekijöitä tilinpäätöksessä tai toimintaympäristössä?

Tutkimusaineisto on kerätty Thomson Reuters Eikon tietokannasta. Tutkimuksessa testataan logistisen regressiomallin avulla johtavatko tietyt tekijät liikearvon arvonalentumisiin. Selittävinä tekijöinä mallissa on kannattavuus, vakavaraisuus, toimiala ja yhtiön koko. Tulevissa kappaleissa tutkimusongelma jakautuu vielä tarkemmin hypoteeseihin. Näiden tekijöiden vaikutuksia on tutkittu myös aiemmissa tutkimuksissa. Näissä tutkimuksissa on havaittu eriäviä tuloksia ja näin ollen ei olla saatu yhdenmukaisuutta vaikuttaako esimerkiksi kannattavuus liikearvon arvonalennuksiin. Liikearvon aiempi tutkimus keskittyy enemmän Yhdysvaltoihin, jossa liikearvon testaaminen otettiin käyttöön ensimmäisenä. Viime vuosina on toki myös tehty yhä enemmän tutkimusta, jossa on testattu IFRS-raportointimallia käyttäviä yrityksiä eli myös eurooppalaisia yrityksiä. Tämän tutkimuksen kohdeyritykset ovat Helsingin pörssin päälistalta, joten kaikki yritykset käyttävät IFRS-raportointitapaa.

1.2 Katsaus aikaisempaan tutkimukseen

Aikaisempi tutkimus liikearvon arvonalennuksesta on keskittynyt enemmän yhdysvaltalaisten yritysten tapaan käyttää U.S. GAAP-raportointitapaa. Hayn ja Hughes (2006) tutkivat vuonna 1988–1998 välillä tehtyjä liikearvon alaskirjauksia yhdysvaltalaisissa yhtiöissä. He tutkivat pystyykö käytettävissä olevalla tiedolla tekemään riittävän tarkkoja arvioita liikearvon arvonalennuksesta. Heidän tutkimuksensa mukaan tilinpäätöksestä saatavalla informaatiolla on heikko kyky ennustaa liikearvon alaskirjausta. Tulokset ovat ongelmallisia, koska silloin sijoittajat ja tilintarkastajat eivät voi saatavilla olevan tiedon valossa arvioida yrityksen ylimmän johdon soveltuvuutta määrittää liikearvoa. Hayn ja Hughes (2006) pelkäävät, että liikearvot säilyvät yritysten taseissa ikuisesti, koska liikearvosta ei tehdä enää suunnitelman mukaisia poistoja.

Toisenlaisia tuloksia on löydetty muissa tutkimuksissa, joissa on huomattu yhteyttä tilinpäätöksestä saatavasta informaatiosta liikearvon arvonalennukseen. Godfrey ja Koh (2009) tutkivat Yhdysvalloissa toimivien yritysten liikearvoja. He löysivät negatiivisen yhteyden yritysten kannattavuuden ja liikearvon alaskirjausten määrästä. Eli hyvää tulosta tehneet yritykset tekivät harvemmin liikearvon arvonalennuksen. Tutkimuksessa he käyttivät kokonaispääoman tuottoprosenttia (ROA) mittarina yrityksen kannattavuudelle. Tutkimuksen regressioanalyysissä ROA sai negatiivisen kertoimen -0,4095 p-arvon ollessa alle 0,001 eli tilastollisesti erittäin merkitsevä. Tutkimuksen mukaan myös yrityksen koolla on vaikutusta liikearvon arvonalennukseen. Yrityksen koko sai positiivisen arvon 0,0153 p-arvon ollessa alle 0,01 eli tilastollisesti merkitsevä. Markkina-arvoltaan suuremmat yritykset tekevät siis useammin liikearvon alaskirjauksen kuin pienemmät yritykset. Godfreyn ja Kohin (2009) mukaan tämä johtuu siitä, että isommat yritykset ovat tarkemmin julkisen valvonnan seurannassa ja he haluavat välttää skandaaleja yritystensä ympärillä. Viime vuosikymmeninä on ollut muutamia isoja yritysskandaaleja koskien väärennettyjä tietoja taseessa, joka on saanut yritykset toimimaan varovaisemmin. Yksi tunnetuimmista skandaaleista koski Enronia, joka oli vielä vuonna 2000 seitsemänneksi suurin yritys Yhdysvalloissa, kunnes yrityksen väärinkäytökset kirjanpidossa tulivat ilmi ja yritys teki konkurssin joulukuussa 2001 (Ailon 2011).

Aiemmissa tutkimuksissa on huomattu yhteyttä yhtiöiden velkaisuuden ja liikearvon alaskirjausten kesken. Muun muassa Beatty ja Weber (2006) huomasivat velkasopimusten ja arvonalennusten yhteyden. Tutkimuksen mukaan yrityksillä voi olla kannustimia jättää tekemättä arvonalennus tai viivyttää sen tekemistä. Esimerkiksi säännellyillä markkinoilla toimivilla yrityksillä velkaisuus on isossa roolissa, jolloin arvonalennus saattaa kasvattaa liikaa velan määrää suhteessa omaan pääomaan ja huonontaa luottoluokitusta.

Ramanna ja Watts (2012) tutkivat U.S. GAAP-raportointitavan SFAS 142 -standardin toteutusta. Uuden standardin, joka vaati yhtiön johdon tekemään liikearvon testauksen mahdollisen arvonalennuksen takia. Tällöin tehdään käypään arvoon perustuva arvonalennustesti eikä säännöllistä poistoa liikearvosta.

Heidän tutkimuksensa kohdeyrityksillä oli liikearvoa taseessa, ja taseen kirjanpitoarvo oli ollut kahden vuoden ajan suurempi kuin markkina-arvo. Tällöin liikearvon arvonalennus oli markkinoiden mukaan todennäköisempää. Tutkimuksessa ilmeni, että 69 prosenttisesti kohdeyritykset eivät tehneet liikearvon alaskirjausta. He tutkivat myös onko agenttiteorian mukaisia viitteitä havaittavissa, kun yritykset päättävät tehdäänkö liikearvon arvonalentuminen. He löysivät yhteyden sille, että liikearvon arvonalennuksen tekemättä jättämisellä ja toimitusjohtajien palkkioilla on yhteyttä toisiinsa. Li ja Sloan (2017) tutkivat myös SFAS 142 -standardin vaikutusta yritysten liikearvojen arvonalennuksiin. Tutkimuksessa ilmeni, että uuden standardin käyttöönoton jälkeen on yritysten liikearvot suhteellisen suuria ja liikearvosta tehdään huonosti ajoitettuja arvonalennuksia enemmän. Heidän mukaansa tämä johtuu johtajien maineen suojelemisesta. Johtajat eivät halua tehdä arvonalennusta, koska tämä näyttäisi siltä, että yrityskaupassa on maksettu liikaa ostettavasta yrityksestä.

Hamberg, Paananen ja Novak (2011) olivat ensimmäisiä, jotka tutkivat IFRS-raportointitavan uuden arvonalennusstandardin vaikutuksia yrityksiin. Tutkimuksen perusjoukkona toimi 180 ruotsalaista pörssilistattua yritystä. Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia, millaisia muutoksia yrityksen liikearvoissa tapahtui, kun raportointi vaihtui Swedish Gaap-raportointimallista IFRS-raportointimalliin. Kohdeyritykset käyttivät vuosien 2001–2004 aikana Swedish Gaap-raportointitapaa ja vuosien 2005–2007 aikana IFRS-raportointitapaa. Tutkimuksessa ilmeni, että raportointitavan vaihtamisen jälkeen liikearvojen arvonalennukset vähenivät 2,1 prosentista 0,4 prosenttiin. Samalla kohdeyritysten keskimääräinen liikearvon määrä tuplaantui vuodesta 2004 vuoteen 2007 mennessä. Tutkimuksessa testattiin myös, vaikuttiko yrityksen velkaisuus, osakkeen tuotto, johtajien tulosperusteiset palkkiot tai johtajille kertynyt vaikutusvalta liikearvon arvonalennuksen todennäköisyyteen. Ainut tekijä, jolla oli vaikutus arvonalennukseen, oli johtajille kertynyt vaikutusvalta. Pidempään saman toimitusjohtajan alla toimineet yritykset tekivät harvemmin liikearvon arvonalennuksia.

Viimeaikaisia tutkimuksia liikearvon arvonalennuksesta IFRS-raportointitavan mukaan edustaa Glaum ym. (2018) tekemä tutkimus. He tutkivat yrityksiä 21 eri maasta, joissa oli käytössä IFRS. Tutkimuksessa ilmeni, että taloudellisella tuloksella ja liikearvon arvonalennuksella on negatiivinen yhteys. He huomasivat lisäksi yhteyden arvonalennuksen ilmaantuvuudella ja johdon kannustimilla sekä yrityksen koolla. Yrityksen koon vaikutuksen liikearvon arvonalennukseen huomasivat myös Francis, Hanna & Vincent (2006). Isommat yritykset tekevät useammin arvonalennuksen.

Aiemmissa tutkimuksissa on löydetty yhteyttä toimialan ja liikearvon arvonalennuksen kesken. Chen, Krishnan & Sami (2015) tutkivat yhdysvaltalaisten yritysten liikearvojen alaskirjausten ja analyytikoiden ennusteiden tarkkuuden yhteyttä. Tutkimuksessa he huomasivat, että tarkemman tilintarkastuksen toimialoilla oli vähemmän epävarmuutta liittyen arvonalentumisiin. Myös Glaumin ym. (2018) mukaan yritysten toimialalla on merkitystä arvonalennuksiin, koska tietyillä toimialoilla valvonta on tiukempaa. Tutkimuksessa paljastui lisäksi eroja maiden välillä. Tiukemman kansallisen kirjanpito ja tilintarkastus

toiminnan alla olevat yritykset reagoivat nopeammin taloudellisen tilan huonontumiseen ja tekivät useammin arvonalennuksia.

Yhdysvaltalaisten ja eurooppalaisten yritysten liikearvojen arvonalennusten erilaisuus oli keskiössä Andrén, Filipin ja Paugamin (2016) tutkimuksessa. Tiedot tutkimuksen kohdeyrityksistä olivat vuosilta 2006–2015 sisältäen yhteensä yli 35 000 yritysvuotta. Tutkimuksessa huomattiin yhdysvaltalaisten yritysten tekevän suurempia arvonalennuksia kuin eurooppalaisten yritysten. Keskimääräinen arvonalennus oli yhdysvaltaisilla yrityksillä 33%, kun eurooppalaisilla se oli ainoastaan 5%. Finanssikriisin aikoihin 2008–2009 ero kasvoi vielä suuremmaksi. Eurooppalaiset yritykset tekivät tosin useammin arvonalennuksia, mutta yhteissumma jäi silti huomattavasti pienemmäksi kuin yhdysvaltalaisten yritysten arvonalennukset. Sekä eurooppalaiset, että yhdysvaltalaiset yritykset tekivät useasti liikearvon arvonalennuksen, kun käyttökate oli negatiivinen. Käyttökatteen ollessa negatiivinen tekivät yhdysvaltaiset yritykset liikearvon alaskirjauksen 82% tapauksista ja eurooppalaiset yritykset 33% tapauksista.

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielman rakenne koostuu viidestä eri osasta. Alkuun on johdanto, jossa käydään lyhyesti läpi aihetta ja esitetään tutkimusongelma. Johdannossa esitetään myös aiempaa tutkimusta, millä tavalla liikearvon arvonalennusta on aiemmin tutkittu ja minkälaisia tuloksia tutkimuksista on saatu. Teoreettiseen viitekehykseen eli liikearvoon ja IFRS-raportointitapaan paneudutaan kappaleissa kaksi ja kolme. Liikearvon kappaleessa käsitellään tarkemmin sen muodostumista ja historiaa. IFRS-raportointitavan kappaleessa keskitytään tärkeäimpiin liikearvon ja omaisuuserän arvonalentumisen IFRS-standardeihin. Neljäs osio on tutkielman ensimmäinen empiriaosuus ja se perustuu aineistoon sekä menetelmään. Siinä tuodaan esille millainen aineisto tutkimuksessa on ja mistä aineisto on hankittu. Menetelmän osiossa esitetään tutkimusmenetelmä, joka on tässä tutkielmassa logistinen regressiomalli. Toiseksi viimeinen kappale koostuu tutkimuksen tuloksista. Kappaleen alussa on kuvailevia tilastoja tutkimusaineistosta. Tämän jälkeen esitetään logistisen regressiomallin tulokset, jossa on tutkittu löytyykö kohdeyrityksillä yhteisiä selittäviä tekijöitä liikearvon arvonalentumisiin. Kuudes kappale eli tutkimuksen viimeinen osio on pohdinta. Pohdinta sisältää johtopäätökset, tutkimuksen arvioinnin sekä jatkotutkimuksen aiheita.

2 LIIKEARVO KÄSITTEENÄ JA SEN MUODOSTUMINEN

2.1 Liikearvo

Yleisesti on tiedossa kolme erilaista liikearvotyyppiä. Ensimmäinen liikearvotyyppi on institutionaalinen ja sitä käytetään yleisesti, kun puhutaan yhteisöjen liikearvosta. Tällöin liikearvo sisältyy jollain tavalla suoraan yhteisöön ja sen toimintaan. Esimerkiksi yrityksen toimintatavat, kootut varat tai sijainti voivat synnyttää liikearvoa. Toinen liikearvotyyppi on ammattilaisen ammatinharjoittajan liikearvo, joka liittyy esimerkiksi lääkäreihin, insinööreihin tai lakimiehiin. Tässä liikearvotyypissä ammatinharjoittajan taidot ja maine synnyttävät liikearvoa. Kolmas liikearvontyyppi on julkkisliikearvo. Julkkisliikearvoa esiintyy tavallisesti urheilijoilla, viihdealan ammattilaisilla ja arvostetuilla vaikuttajilla. Urheilijoilla liikearvoa syntyy yksilön fyysisten ominaisuuksien takia. Viihdealan ammattilaisilla yksilön oman eritystaidon kautta, kuten laulajilla laulutaidon kautta. Arvostetuilla vaikuttajilla, esimerkiksi merkittävillä politiikoilla, liikearvoa syntyy kyseisten henkilöiden uran ja kertyneen kokemuksen kautta. (Reilly 2015.)

Liikearvontyypeistä ammattilaisen ammatinharjoittajan liikearvo ja julkkisliikearvo ovat selvästi henkilökohtaista liikearvoa. Institutionaalinen liikearvo on taas yhteisölle kuuluvaa, esimerkiksi yritysten taseissa olevaa liikearvoa. Sen takia tässä tutkielmassa käsitellään ainoastaan institutionaalista liikearvoa ja puhuttaessa liikearvosta tarkoitetaan aina institutionaalista liikearvoa.

Liikearvo on aineeton omaisuuserä, joka kirjataan taseen varoihin. Liikearvo syntyy, kun ostava yritys maksaa enemmän kuin hankittavan yrityksen arvo olisi kirjanpidollisesti, jolloin ylimääräinen osuus on liikearvoa. Tällöin liikearvo nähdään joko yksinään hankitun yrityksen tuottamina tulevina rahavirtoina tai hankkijan ja hankitun yritysten yhdistymisestä seuraavina rahavirtoina. Esimerkiksi yritys A ostaa 100% yrityksestä B hintaan 10 000 euroa. Yrityksen B kirjanpidollinen arvo on 7 000 euroa, jolloin yritys A maksaa ylimääräistä 3 000 euroa. 3 000 eurosta syntyy aineeton omaisuuserä eli liikearvo, joka kirjataan taseeseen. Liikearvoa voi syntyä vain ulkoisista kaupoista, yrityksen sisäisesti tapahtuvista muutoksista ei voi muodostua liikearvoa. Tämä johtuu kirjanpidon sääntelystä, joka ei tunnista sisäisesti syntynyttä liikearvoa vaan ainoastaan ulkoisesti hankitun, koska avoimien markkinoiden kautta hankittu liikearvo on helpommin todennettavissa. (Gore & Zimmerman 2010; Hamberg & Beisland 2014.)

Taloudellisesta näkökulmasta liikearvo on yritysten nettovarojen ylijäämä ja sen takia se on identtinen investoinnin nettonykyarvon kanssa. Liikearvon ollessa liiketoimintojen yhdistymisessä syntynyt aineeton omaisuuserä, jonka tarkoituksena on tuottaa rahavirtoja tulevaisuudessa, on siksi liikearvo myös yhtäläinen jäännöskatteen nykyarvon kanssa. Jäännöskate on tärkeä suorituskyvyn mittari arvoperusteisessa johtamisessa, jossa yrityksen arvo perustuu tuleviin

diskontattuihin rahavirtoihin. Liikearvon arvo perustuu tulevien jäännöskatteiden nykyarvoon ja näin ollen liikearvolla on läheinen yhteys arvoperusteiseen johtamiseen. Arvonalentumistestauksissa liikearvoa arvioidaan ulkopuolisten tilintarkastajien toimesta vuosittain. Arvioinnista saatua tulosta voidaan käyttää hyväksi arvoperusteisessa johtamisessa muun muassa sisäisissä mittauksissa ja palkitsemisissa. (Ellis 2001; Schultze & Weiler 2010.)

2.2 Liikearvon komponentit

Johnsonin ja Petronen (1998) mukaan liikearvoa voidaan katsella kahdesta yleisestä perspektiivistä. Ensimmäinen näistä on ylhäältä alaspäin näkökulma, joka pitää liikearvoa jonkin suuremman komponenttina. Liikearvo on siis osatekijä ostajan investoinnista eli ostettavasta kohteesta. Tällöin liikearvo nähdään ostajan odotuksina tulevista rahavirroista, mitä ostettava kohde pystyy tuottamaan. Ylhäältä alaspäin näkökulmassa hankittavan kohteen tunnistettavat omaisuuserät, kuten koneet, kirjataan omille riveilleen hankkijan varoihin ja ylijääneet komponentit kirjataan liikearvoksi. Tämä tapa on tavallisesti käytössä, kun liikearvoa kirjataan kirjanpitoon. Toinen yleinen perspektiivi nähdä liikearvo on alhaalta ylöspäin eli vastakkainen näkökulma. Tässä näkökulmassa liikearvo nähdään komponenttien summana. Näkökulman mukaan yli käyvän arvon ostetusta yrityksestä siirtyy ostavaan yritykseen muita voimavaroja, joista on hyötyä ostavalle yritykselle. Tällöin liikearvo nähdään preemiona, mitä ostettavasta yrityksestä on maksettu. (Johnson & Petrone 1998).

Johnson ja Petrone (1998) esittävät kuusi osatekijää, joista liikearvon syntyminen voi mahdollisesti koostua. Ensimmäinen komponentti on hankitun kohteen käyvän arvon ja kirjanpitoarvon erotus. Eli hankitusta yrityksestä maksettu kauppahinta on suurempi kuin kirjanpidollisesti arvostettu hinta ja tästä syntyy liikearvoa. Toinen komponentti on hankittavan kohteen käypään arvoon arvostetut omaisuuserät, joita ei ole tunnistettu myyjän toimesta. Yleisesti tällaiset omaisuuserät ovat aineettomia eriä. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että jotkin aineettomat erät eivät ole täyttäneet myyjän omaisuuserien tunnistamiskriteerejä. Käsitteellisesti kumpikaan komponenteista yksi ja kaksi ei ole osa liikearvoa. Komponentti 1 ei ole itsessään omaisuuserä, vaan se on ostetun kohteen omaisuuserien arvo ostajan mielestä. Sen takia käsitteellisesti komponentti 1 sisältyy näihin omaisuuseriin eikä liikearvoon. Komponentti 2 voidaan tunnistaa eri omaisuuseriksi ja silloin omaisuuserät voidaan yksilöidä omille paikoilleen varoihin. Siksi komponentti 2 on myös osa muita varoja eikä liikearvoa. (Johnson & Petrone 1998.)

Johnsonin ja Petronen (1998) listaamasta kuudesta osatekijästä, komponentit 3 ja 4 ovat ainoita, jotka ovat konseptuaalisesti liikearvon osia. Komponentti 3 on ostetun yrityksen going concern elementin käypä arvo. Going concern oletus tarkoittaa toiminnan jatkuvuuden periaatetta eli kirjanpitovelvollisella on voimavarat toimia myös tulevina ajanjaksoina. Komponentissa 3 toiminnan jatkuvuuden käypä arvo tarkoittaa, kuinka itsenäisenä yrityksenä toimiva hankittu

yritys on tuottoasteeltaan parempi kuin, jos samat voimavarat olisi pitänyt hankkia erikseen. Ostettu yritys nähdään valmiiksi organisoituna joukkona voimavaroja. Ostettava yritys voi toimia myös vähäisen kilpailun markkinoilla, jolloin ostettavalla yrityksellä saattaa olla esimerkiksi monopoliasema tai markkinoille on muuten vaikea päästä johtuen lakisäädöksistä. Tällaiselta markkinapaikalta yritykselle on tehokkaampaa ostaa toinen yritys, kuin alkaa rakentaa markkinapaikalle uutta omaa tytäryritystä. Komponentti 4 on ostajan ja ostettavan yritysten yhdistämisestä syntyvien synergiaetujen käypä arvo. Tällöin yritysten voimavarat yhdistyvät ja yhdistymisen seurauksena käypä arvo on suurempi, kuin yritysten erikseen lasketut voimavarat yhteensä. (Johnson & Petrone 1998.)

Komponentit 5 ja 6 liittyvät ostajaan ja kumpikaan niistä ei ole käsitteellisesti osa liikearvoa. Komponentti 5 on ostajan yliarvostus hankitusta vastikkeesta. Yliarvostusta tapahtuu usein, kun ostohinta perustuu ostettavan kohteen markkina-arvoon ja ostettavan kohteen osakkeiden kaupankäyntivolyymi on samalla pientä suhteessa liikkeelle laskettuihin osakkeisiin. Markkina-arvon perusteella tehty ostohinta yritykselle on silloin suurempi kuin osakkeiden myynneistä saatava rahallinen arvo olisi oikeasti. Komponentti 6 tarkoittaa ostajan maksamaa yli- tai alihintaa. Tarjouskilpailu ostettavasta kohteesta aiheuttaa usein sen, että siitä maksetaan ylihintaa ja ylihinnasta syntyy liikearvoa. Pakkomyyntitilanteissa taas ostettava kohde voidaan saada alihintaan, jolloin liikearvoa saatetaan vähätellä. (Johnson & Petrone 1998.)

2.3 Liikearvon historialliset vaiheet

Ding, Richard ja Stolowy (2008) tutkivat liikearvon historiallisien vaiheiden kehitystä neljässä länsimaassa: Iso-Britanniassa, Yhdysvalloissa, Saksassa ja Ranskassa. Tutkimuksen mukaan liikearvon historia voidaan jakaa 1880-luvulta lähtien neljään eri vaiheeseen. Tutkimuksessa olleista valtioista jokainen on käynyt läpi kaikki vaiheet, mutta eri aikoihin.

Liikearvon ensimmäinen vaihe oli puhdas staattinen vaihe. Termillä staattinen tarkoitetaan kirjanpidonteoriaa, jossa taseessa oli ainoastaan likvidejä varoja. Tällöin liikearvo nähtiin kuvitteellisena omaisuuseränä, joka piti kirjata saman tien kuluksi tai viiden vuoden sisään saada arvo poistojen avulla nollaksi. Staattisen vaiheen aikoihin oli yritysmaailmassa voimissaan sidosryhmämalli. Sidosryhmiä kuten luotonantajia haluttiin suojella ja siksi taseessa oli pelkästään likvidejä varoja, joilla oli vielä markkina-arvoa, vaikka yritys menisi konkurssiin. Staattinen vaihe kesti vain noin parikymmentä vuotta kaikissa tutkimuksen valtiossa paitsi Saksassa, jossa staattinen vaihe oli voimissaan jopa vuoteen 1985 asti. Tämä johtui Saksan vahvasta sidosryhmämallista. Saksalaisten yritysten isoja omistajia ovat rahoituslaitokset, jotka haluavat suojella sidosryhmiä eli itseään. (Ding ym. 2008.)

Toinen liikearvon historiallinen vaihe oli heikentynyt staattinen vaihe. Heikentyneessä staattisessa vaiheessa liikearvon välitön kuluksi kirjaaminen tai nopea poistaminen alkoi vähentyä yritysten taloushallinnossa. Sen sijaan liikearvoa

alettiin yhä enemmän kirjaamaan omaan pääomaan ja saada sitä kautta liikearvo hävitettyä. Liikearvoa ei siis nähty vielä virallisena omana omaisuuseränä taseessa. Ranskassa heikentynyt staattinen vaihe ei näkynyt niin selkeästi kuin muissa tutkimuksen maissa. 1900-luvun Ranskassa verolait ohjasivat vahvasti yritysten toimintaa, toisin kuin esimerkiksi Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa, joissa kirjanpitolaki on riippumaton verolaista. Heikentynyt staattinen vaihe oli voimissaan 1900-luvun viimeisille vuosikymmenille asti. (Ding ym. 2008.)

Liikearvon kolmas historiallinen jakso oli dynaaminen vaihe, jolloin liikearvossa alkoi muutos nykypäivää kohden. Dynaamisessa ajanjaksossa omaisuuden kirjaaminen ei perustunut enää sen likviditeettiin, vaan going concern lähestymistapaan. Liikearvo nähtiin osittain jo omaisuuseränä, tosin kirjanpidollisesti ei vielä todellisena voimavarana. Tässä ajanjaksossa liikearvolla oli rajallinen käyttöikä ja siksi liikearvosta tehtiin poistoja. Poistot olivat suunnitelman mukaisia ja liikearvo piti poistaa kahdenkymmenen vuoden sisään. Dynaaminen vaihe kesti kaikissa tutkimuksen maissa paitsi Saksassa noin parikymmentä vuotta 1900-luvun lopulta 2000-luvun alkuun. Saksassa vaihe kesti vain viisi vuotta 2000–2005. 1990-luvun lopulla Saksan oli välttämätöntä tehdä muutoksia talouden erityispiirteisiin, jotka perustuivat sidosryhmämalliin. Isot kansainväliset kirjanpitojärjestöt, kuten IASB olivat vahvasti tukemassa muutosta, jossa saksalainen kirjanpitotapa tuotiin lähemmäksi globaalia kirjanpitotapaa. Tämän jälkeen saksalaisten yritysten konsolidoitu tilinpäätös sai perustua IAS- tai jopa US GAAP-raportointitapoihin. (Ding ym. 2008.)

Nykyinen liikearvon ajanjakso eli neljäs vaihe on aktuaarinen vaihe. Aktuaarisessa vaiheessa liikearvo nähdään ensimmäistä kertaa todellisena omaisuuseränä, jonka arvo vaihtelee tulevaisuuden tekijöiden perusteella. Myös aktuaarisessa vaiheessa käytetään going concern lähestymistapaa. Erona dynaamiseen vaiheeseen on, että liikearvoa ei enää kuoleteta poistoilla, vaan liikearvosta tehdään vuosittain arvonalennustestaus perustuen tuleviin rahavirtoihin. Liikearvoa voidaan kohdistaa eri raportointiyksiköille, kuten markkinointiin, jolloin tämän raportointiyksikön tulevaisuuden rahavirrat vaikuttavat liikearvon arvoon. Ensimmäisenä liikearvon arvonalennustestaus otettiin käyttöön Yhdysvalloissa, kun uudet vuonna 2001 julkaistut SFAS 141- ja SFAS 142 -standardit vaativat yrityksiä lopettamaan suunnitelman mukaiset poistot liikearvosta ja korvaamaan ne arvonalennustestauksilla. Eurooppaan liikearvonalentumistestaus tuli vuonna 2004, kun IASB julkaisi uusia standardeja mukaan lukien IFRS 3-standardin, joka vaatii yrityksiä testaamaan liikearvoa vuosittain. (Ding ym. 2008.)

Nykyisessä talousopissa aktuaarista mallia pidetään parhaimpana vaihtoehtona käsitellä liikearvoa. Yrityksen johdolle ja osakkeenomistajille aktuaarinen malli on parempi vaihtoehto kuin puhtaasti staattinen malli, heikentynyt staattinen malli tai dynaaminen malli. Puhtaasti staattisessa mallissa investoinnit tuovat heti alkuun suuria tappioita, koska liikearvo kirjataan saman tien kuluksi. Heikentynyt staattinen malli vähentää yrityksen omaa pääomaa ja samalla huonontaa yrityksen omavaraisuutta, koska liikearvo poistetaan vähentämällä yri-

tyksen omaa pääomaa. Dynaamisessa mallissa liikearvolla on rajallinen käyttöikä ja sen takia liikearvosta pitää tehdä poistoja joka vuosi, mikä vähentää samalla yrityksen tulosta. (Richard 2004.)

3 IFRS

3.1 Yleistä

Tämän tutkielman aineisto on kerätty Helsingin pörssin päälistalla toimivilta yrityksiltä, jolloin kaikki tutkielman kohdeyritykset käyttävät IFRS-tilinpäätösnormistoa. Sen takia tutkielman teoreettisessa osuudessa ei avata muita tunnettuja raportointimalleja, kuten Yhdysvalloissa käytössä olevaa U.S. GAAP-raportointimallia, yhtä paljoa kuin IFRS-raportointitapaa.

U.S. Securities and Exchange Commission (SEC) on kansainvälisesti vaikutusvaltaisin taloudellista raportointia valvova virasto. Viraston päätarkoituksena on suojella sijoittajia. SEC toimii Yhdysvalloissa, mutta sen vaikutusvalta ei rajoitu vain Yhdysvaltoihin. Yhdysvalloissa kirjanpitostandardit asettaa FASB, joka on tarkasti SEC:n valvonnan alla. Kansainvälisesti FASB on toinen tärkeimmistä kirjanpitostandardien asettajista. Toinen on vuonna 2001 perustettu IASB, jonka edeltäjänä toimi International Accounting Standards Committee (IASC). SEC oli vahvasti läsnä, kun IASB perustettiin. SEC halusi, että IASB:n johtokunnan jäsenten valinta ei perustu maantieteelliseen sijantiin ja hallintoelintä ei saa hallita vain tietty jäsenpiiri. FASB:n ja IASB:n yhteinen tavoite on ollut saada IFRS- ja U.S. GAAP-raportointitavat yhteneväiseksi toistensa kanssa. (Troberg 2013, 18-19.)

IASB on listannut kolme tavoitetta, johon se pyrkii:

1) kehittää taloudellisen raportoinnin standardit, jotka perustuvat selkeästi määriteltyihin kirjanpitoperiaatteisiin ja ne ovat yleisen edun mukaisia, korkealaatuisia, ymmärrettäviä, toimeenpanokelpoisia ja kansainvälisesti hyväksyttäviä.
2) edistää näiden standardien käyttöä ja perusteellista soveltamista.
3) edistää ja helpottaa IFRS-standardien käyttöönottoa kansallisten tilinpäätösstandardien ja IFRS-standardien lähentämisen avulla. (Troberg 2013, 20.)

IFRS on ollut yleisesti käytössä vuodesta 2005 lähtien ja tällä hetkellä raportointimallia käytetään yli 130 maassa. Vuodesta 2005 lähtien kaikkien Euroopan Unionin alueella toimivien listattujen yhtiöiden on pitänyt tehdä konsolidoitu tilinpäätös IFRS-raportointitavan mukaan. Listaamattomat yritykset saavat itse päättää käyttävätkö kansainvälistä IFRS-raportointitapaa vai valtion omaa raportointitapaa. IFRS-tilinpäätösnormiston käyttöönotto on tuonut merkittäviä hyötyjä yrityksille, muun muassa pääomamarkkinoiden positiivisten reaktioiden ansioista. Yhteneväinen raportointitapa on helpottanut eri maissa toimivien yritysten tilinpäätöksien vertailuja. (Bertrand, de Brebisson, Burietz 2020.)

Sääntelyn historiassa IFRS-raportointitavan käyttöönotto on ollut yksi merkittävimmistä tapahtumista ja siksi ei ole ihme, että aiheesta on tehty paljon empiirisiä tutkimuksia. Moni näistä tutkimuksista on keskittynyt, kuinka IFRS-standardien käyttöönotto on tuonut positiivisia seuraamuksia pääomamarkkinoille. Muun muassa markkinoiden likviditeetti on kasvanut ja pääomakustannukset ovat laskeneet (Daske, Hail, Leuz & Verdi 2008), IFRS-raportointia käyttäneet yritykset ovat saaneet lisää ulkomaalaisia sijoittajia velka- ja oman pääoman instrumentteihin (Defond, Hu, Hung & Li 2011), osakekurssien informatiivisuus on kasvanut (Beuselinck, Joos, Khurana & van der Meulen 2010), ja yhtiöitä seuraavien analyytikkojen tietoympäristö on parantunut (Byard, Li & Yu 2011). Näiden havaintojen perusteella voidaan päätellä, että IFRS-standardien käyttöönotto on parantanut tilinpäätösten avoimuutta ja vertailtavuutta sekä vähentänyt tietojen epäsymmetriaa. (Christensen, Hail & Leuz 2013.)

IFRS-standardien käyttöönotto on tuonut muutoksia yritysten tilinpäätösraportointeihin ja jotkin muutokset ovat saaneet myös kritiikkiä, kun verrataan aiemmin käytössä olleisiin kirjanpitotapoihin. IFRS on esimerkiksi lisännyt yrityksillä tulojen tasaamista. Tulojen tasaaminen tarkoittaa tulojen ja kulujen siirtämistä eri raportointikausien välillä, jolloin voidaan näyttää yrityksen tulos vakaammaksi. Tulojen tasaaminen on näkynyt erityisesti nettotulojen volatiliteetin pienenemisessä sekä kassavirtojen korrelaation vähenemisessä suhteessa ennakkomaksuihin sekä siirtosaamisiin. Myös tappioiden kirjaamisen oikea-aikaisuus on vähentynyt IFRS-raportointitapaa käyttävillä yrityksillä. (Ahmed, Neel & Wang 2013.)

Callao & Jarne (2010) tutkivat IFRS-standardien käyttöönoton vaikutuksia Euroopan Unionin alueella toimivissa yhtiössä. Tutkimuksen isoimpana kohteena oli tulojen hallinnointi yrityksissä. Tulojen hallinnoinnilla tarkoitetaan luovaa kirjanpitotapaa, jossa kirjanpitoa muokataan niin paljon kuin säädöksien puitteissa on mahdollista, jotta saataisiin paras lopputulos. Esimerkiksi tulojen tasaaminen on yksi tällainen vaihtoehto. IFRS-raportointitavan käyttöönotto on tehostanut tulojen hallinnoinnin käyttöä yrityksissä. IFRS on yleisesti joustavampi raportointitapa kuin aiemmin käytössä olleet kansalliset standardit ja näin ollen subjektiivisuus on lisääntynyt yrityksen raportoinnissa. Subjektiivisuutta on lisännyt käyvän arvon käyttö ja tilinpäätösten esitystavan matalat vaatimukset. (Callao & Jarne 2010.)

3.2 IFRS 1

IFRS 1 -standardin tarkoituksena on opastaa yhteisöjä IFRS-raportointimallin käyttöönotossa, kun yhteisö siirtyy käyttämään IFRS-tilinpäätösnormistoa ensimmäistä kertaa. Suomalaisen yrityksen kasvaessa ja kansainvälistyessä, yritys siirtyy usein käyttämään IFRS-raportointimallia suomalaisen kirjanpito- ja tilinpäätöskäytännön sijaan. IFRS 1 -standardin virallinen nimi on *ensimmäinen IFRS-standardien käyttöönotto*, mutta usein standardia kutsutaan myös siirtymästandar-

diksi, koska standardi määrittää tavat, kuinka siirtyä käyttämään IFRS-tilinpäätösnormistoa. Standardi määrittää yhteisölle muun muassa kirjaamis- ja arvostamisperiaatteet, joita yhteisön tulee noudattaa tehdessään IFRS-raportointimallin mukaista tilinpäätöstä. IFRS 1 -standardi auttaa luomaan yhteisön ensimmäisen IFRS-tilinpäätöksen niin, että ensimmäinen tilinpäätös sisältää oikeata informaatiota:

a) informaatio on vertailukelpoista kaikilta esiteltäviltä kausilta ja se on läpinäkyvää sen käyttäjille.
b) informaatio antaa hyvän lähtökohdan IFRS-raportointitavan mukaiselle kirjanpidolle.
c) IFRS-tilinpäätös voidaan tehdä ilman, että kustannukset nousisivat hyötyjen yli. (KPMG 2017, 72-73.)

Yhteisön alkaessa käyttämään IFRS-tilinpäätösnormistoa on ensisijaista, että yhteisö esittää tilinpäätöksen siten, kuin se olisi aina käyttänyt IFRS-standardeja. Tällöin ensimmäistä kertaa IFRS-tasetta laatiessa täytyy ottaa seuraavat asiat huomioon:

a) taseessa pitää olla kaikki varat ja velat merkittyinä, mitä IFRS-standardit vaativat. Ensimmäistä kertaa IFRS-tasetta laadittaessa voi taseeseen tulla uusia eriä, kuten etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä johtuva omaisuus- tai velkaerä.
b) taseeseen ei merkitä mitään ylimääräistä, jota IFRS-standardit eivät salli. Esimerkiksi aiemmin suomalaiset yritykset ovat aktivoineet taseessa tuotekehitysmenot, jotka eivät ole IFRS-standardien kirjauskriteerien mukaisia.
c) tietyt IFRS-standardit voivat edellyttää joidenkin erien uudelleenluokittelua, jos aiemmin käytössä ollut luokittelu ei vastaa IFRS-säännösten vaatimuksia. Yksi esimerkki on vuokrahuoneiston perusparannusmenot, jotka esitetään IFRS-standardeissa eri tavalla kuin on ollut tapana suomalaisessa kirjanpito- ja tilinpäätöskäytännössä.
d) kaikki mitä taseeseen kirjataan noudattaa IFRS-standardien arvostamisperiaatteita. Tällöin esimerkiksi kaikki johdannaisinstrumentit arvostetaan käypään arvoon, sijoituskiinteistöt voidaan arvostaa käypään arvoon ja pitkäaikaiset varaukset diskontataan, jos rahan aika-arvon vaikutus on oleellinen. (KPMG 2017, 75.)

3.3 IFRS 3

IFRS 3 -standardi on nimeltään *liiketoimintojen yhdistäminen*. Standardi tarkoittaa hankittujen liiketoimintojen tai hankitun yhteisön yhdistämistä hankkivan yhteisön konsernitilinpäätökseen. Yhdistyminen suoritetaan käyttämällä hankinta-

menetelmää. Yhdistämisessä sovelletaan käyvän arvon periaatetta, kun arvostetaan hankitut yksilöitävissä olevat varat ja omaksutut velat. Standardin määritelmän mukaan liiketoiminta on toisiinsa liittyvien varojen ja toimintojen muodostama kokonaisuus, jonka tarkoituksena on antaa taloudellista hyötyä sijoittajille, omistajille tai jäsenille. Taloudellinen hyöty voi olla esimerkiksi osinkoja tai pienentyneitä kustannuksia. Standardia ei sovelleta:

a) yhteisyrityksen tai yhteisen toiminnon muodostamiseen.
b) omaisuuserän hankintaan, josta ei muodostu liiketoimintaa.
c) saman määräysvallan alla olevien liiketoimintojen tai yhteisöjen yhdistämiseen, kuten konsernin sisäisiin yritysjärjestelyihin. (KPMG 2017, 194-195.)

Yhteisön täytyy käsitellä hankinta kirjanpidossa hankintamenetelmällä, jos liiketoimintojen yhdistäminen täyttää IFRS 3 -standardin määritelmät. Hankintamenetelmä vaatii seuraavat vaiheet:

1. hankkijaosapuolen nimeämisen.
2. hankinta-ajankohdan määrittämisen.
3. luovutetun vastikkeen määrittämisen ja hankittujen varojen sekä omaksuttujen velkojen arvostamisen.
4. liikearvon tai edullisesta kaupasta johtuvan voiton määrittämisen sekä kirjaamisen. (IFRS 3.3-3.5.)

Aina kun liiketoimintoja yhdistetään pitää IFRS 3 -standardin mukaan nimetä toinen osapuoli hankkijaksi. Hankkijaosapuoleksi nimetään yhteisö, joka ottaa kontrollin toisesta yhteisöstä. Hankkijaosapuolta ei pystytä aina automaattisesti tunnistamaan hankintatilanteessa. Tällöin hankkijaosapuoleksi katsotaan se, joka:

a) luovuttaa varoja, kuten käteistä.
b) laskee liikkeelle vaihtotilanteessa oman pääoman osuuksia, kuten osakkeita.
c) on kooltaan selkeästi suurempi. Esimerkiksi liikevaihto ja tase ovat suurempia kuin hankittavalla yhteisöllä.
d) on tehnyt aloitteen yhdistymisestä, kun yhdistymässä on enemmän kuin kaksi yhteisöä.
e) on ollut yksi perustajista, jos liiketoimintojen yhdistymisestä on syntynyt uusi yhteisö. Perustajista hankkijaosapuoleksi nimetään se, joka vastaa parhaiten a-d kohtien määritelmää. (IFRS 3.6-3.7 & IFRS 3.B14-3.B18.)

Hankintamenetelmän toisena vaiheena on hankinta-ajankohdan määrittäminen. Ajankohta on yleensä se hetki, kun määräysvalta siirtyy tosiasiallisesti hankkijaosapuolelle. Tällöin hankittavan yhteisön varat ja velat siirtyvät hankkijaosapuolelle ja siitä lähtien hankkijalla on oikeus määrätä hankittavan yhteisön

liiketoiminnasta. Joskus hankkija voi saada määräysvallan hankittavasta osapuolesta jo ennen virallista hankinta-ajankohtaa tai vasta sen jälkeen. Esimerkiksi jos on yhteisesti sovittu kirjallisessa sopimuksessa, että hankkijaosapuoli saa määräysvallan hankittavasta yhteisöstä ennen kuin hankittavan osapuolen varat ja velat ovat siirtyneet hankkijan konsernitilinpäätökseen. (IFRS 3.8-3.9.)

Kolmas vaihe on luovutetun vastikkeen määrittäminen ja hankittujen varojen sekä velkojen arvostaminen. Vastikkeen määrittäminen tapahtuu hankinta-ajankohtana, jolloin hankkijaosapuoli kirjaa hankitut varat ja omaksutut velat niin, että hankinnassa syntynyt liikearvo ei sisälly niihin. Liiketoimintojen yhdistymisessä siirtyvien varojen ja velkojen pitää täyttää *taloudellisen raportoinnin käsitteellisen viitekehyksen* kirjaamiskriteerit. Varojen ja velkojen täytyy myös kuulua niihin liiketoimintoihin, joita hankkija ja hankittava yhteisö vaihtoi liiketoimintojen yhdistymisessä, jolloin varat ja velat eivät saa olla osa jotain toista liiketoimintaa. Hankkijaosapuolen täytyy luokitella tai nimittää hankitut varat ja vastattaviksi otetut velat, joihin pitää myöhemmin soveltaa muita IFRS-standardeja. Vastikkeen määrittämisessä hankkijaosapuoli voi tunnistaa joitain hankittavan yhteisön varoja ja velkoja, joita hankittava yhteisö ei ollut aiemmin kirjannut omaan taseeseensa. Esimerkiksi brändinimi, patentti tai asiakassuhteet voivat olla omaisuuseriä, joita hankittava yhteisö ei tunnistanut taseessaan. (IFRS 3.10-3.15.)

IFRS 3 -standardin mukaan hankkijaosapuolen tulee arvostaa hankitut varat ja omaksutut velat hankinta-ajankohtana käyvän arvon periaatteen mukaan. On kuitenkin muutamia omaisuuseriä, joihin IFRS 3 -standardia käytetään rajoitetusti. Silloin eriä voidaan määrittää ja arvostaa jonkun toisen IFRS-standardin mukaan tai arvostaa eriä eri arvoon kuin hankinta-ajankohdan käypä arvo. Poikkeavia eriä ovat muun muassa: ehdolliset velat, tuloverot, työsuhde-etuudet, korvausvelvoitteeseen perustuvat omaisuuserät, takaisin hankitut oikeudet, osakeperusteiset palkitsemisjärjestelyt ja myytävänä olevat omaisuuserät. (IFRS 3.18-3.31.)

Hankintamenetelmän neljäs vaihe, liikearvon tai edullisesta kaupasta johtuvan voiton määrittäminen ja arvostaminen, sisältää IFRS-standardien mukaisen ohjeen liikearvon muodostumisesta. Ohjeen mukaan liikearvon kirjausarvo muodostuu seuraavasta laskelmasta:

käypään arvoon luovutettu vastike hankinta-ajankohtana
+
hankinnan kohteen määräysvallattomien omistajien osuus
+
vaiheittain toteutuneessa liiketoimintojen yhdistymisessä, aiemman oman pääoman ehtoisen omistusosuuden käypä arvo hankinta-ajankohtana
–
yksilöitävissä olevien hankittujen varojen ja omaksuttujen velkojen nettomäärä
=
liikearvo. (IFRS 3.32.)

Edullinen kauppa tarkoittaa tilannetta, jolloin liikearvon laskelman lopputuloksena on negatiivinen arvo. Tällöin hankittujen varojen ja omaksuttujen velkojen nettomäärä on suurempi kuin luovutetun vastikkeen käypä arvo. Edullinen kauppa voi tapahtua esimerkiksi, jos liiketoimintojen yhdistymisessä myyjä on pakotettu myymään. Pakkomyynti voi johtua useasta asiasta, kuten lain määräyksestä tai odottamattomasta taloudellisesta tapahtumasta. Edullisessa kaupassa ei synny liikearvoa, vaan hankkiva yhteisö voi kirjata tapahtuman tuotoksi, jos tarkan arvion jälkeen, hankittujen varojen ja omaksuttujen velkojen nettoarvo on suurempi kuin luovutetun vastikkeen arvo hankinta-ajankohtana. (IFRS 3.34-3.36.)

3.4 IAS 36

IFRS-raportointitavassa omaisuuserien arvonalentuminen tehdään IAS 36 -standardin mukaan. Standardin tarkoituksena on varmistaa, että omaisuuseriä ei merkitä taseeseen niiden oikeaa arvoa suurempana. Omaisuuserän kirjanpitoarvon ylittäessä sen käytöstä täi myynnistä kerrytettävissä olevan rahamäärän, katsotaan omaisuuserän olevan yliarvostettu taseessa. Tällöin omaisuuserän huomataan olevan alentunut ja yhteisön pitää kirjata siitä arvonalennustappio. IAS 36 -standardi määrittää myös, milloin arvonalennustappio pitää peruuttaa sekä mitä tietoja tilinpäätöksessä pitää esittää omaisuuserien arvonalentumisista. Standardia sovelletaan kirjanpidossa kaikkien omaisuuserien arvonalentumisiin pois lukien: vaihtomaisuus (IAS 2), myyntituotot asiakassopimuksista (IFRS 15), laskennalliset verosaamiset (IAS 12), työsuhde-etuuksiin perustuvat omaisuuserät (IAS 19), IFRS 9 -standardin alla olevat rahoitusvarat, käypään arvoon arvostettavat sijoituskiinteistöt (IAS 40), maatalous toiminnan biologiset hyödykkeet (IAS 41), IFRS 4 -standardiin kuuluvat aktivoidut hankintamenot sekä aineettomat hyödykkeet ja pitkäaikaiset omaisuuserät, jotka on luokiteltu kuuluvaksi IFRS 5 -standardiin. (IAS 36.1-36.2.)

IAS 36 -standardissa käytetään paljon erilaisia termejä, joiden määritelmä on tärkeätä tietää. Näitä termejä käytetään IAS 36 -standardissa seuraavassa merkityksessä:

- *Kirjanpitoarvo* – on omaisuuserän arvo taseessa, josta on tehty arvonalentumistappioiden ja poistojen vähennykset.
- *Rahavirtaa tuottava yksikkö* – on pienin yksilöitävä omaisuuseräryhmä, jonka kerryttämät rahavirrat ovat riippumattomia muiden omaisuuserien kerryttämistä rahavirroista.
- *Luovutuksesta johtuvat menot* – ovat välittömiä lisämenoja, joita tulee omaisuuserän tai rahavirtaa tuottavan yksikön luovuttamisesta, pois lukien tuloverot ja rahoitusmenot.

- *Käypä arvo* – on hinta, joka saataisiin liiketoimessa omaisuuserän myynnistä tai velan siirtämisestä toiselle markkinaosapuolelle arvostuspäivänä.
- *Käyttöarvo* – on niiden vastaisten rahavirtojen nykyarvo, jonka rahavirtaa tuottavan yksikön tai omaisuuserän oletetaan kerryttävän.
- *Arvonalentumistappio* – on rahavirtaa tuottavan yksikön tai omaisuuserän kirjanpitoarvon erotuksen määrä siitä kerrytettävissä olevasta rahamäärästä. Kirjanpitoarvon ollessa suurempi kuin kerrytettävissä oleva rahamäärä täytyy kirjata arvonalennustappio. (IAS 36.6.)

3.4.1 Alentuneen omaisuuserän tunnistaminen

Yhteisön täytyy arvioida aina raportointikausien päättymispäivinä, onko omaisuuserien arvojen alentumisiin mitään viitteitä. Yhteisön täytyy arvioida omaisuuserästä kerrytettävissä oleva rahamäärä, jos esiintyy mitään viitteitä mahdollisesta arvonalentumisesta. Tietyille omaisuuserille pitää tehdä arvonalentumistesti vuosittain, vaikka mitään viitteitä arvonalentumisesta ei olisi:

a) aineettomalle hyödykkeelle, joka ei ole vielä valmiina käytettäväksi tai jonka taloudellinen vaikutusaika on rajoittamaton. Arvonalentumistesti eli omaisuuserästä kerrytettävien rahamäärien vertaaminen kirjanpitoarvoon voidaan tehdä milloin vain tilikauden aikana, kunhan se tehdään samaan aikaan joka vuosi. Eri aineettomia hyödykkeitä voidaan testata arvonalentumista varten eri ajankohtina tilikauden aikana.
b) liiketoimintojen yhdistymisestä syntynyt liikearvo, jolle on tehtävä arvonalentumistesti joka vuosi. (IAS 36.9-36.10.)

Yhteisön tehdessä arviointia omaisuuserän mahdollisesta arvonalentumisesta, yhteisön täytyy ottaa huomioon vähintään ulkoiset informaatiolähteet, sisäiset informaatiolähteet ja osinko tytäryritykseltä, yhteisyritykseltä tai osakkuusyritykseltä. Yhteisön täytyy kirjata arvonalennustappio, jos jokin näistä kolmesta tekijästä antaa viitteitä arvonalennuksesta. Ulkoisista informaatiolähteistä täytyy huomioida:

a) onko havainnoitavissa olevia viitteitä omaisuuserän arvon laskemisesta enemmän kuin omaisuuserän voisi olettaa laskevan normaalin käytön tai ajan kulumisen perusteella.
b) onko tilikauden aikana tapahtunut yhteisölle haitallisia muutoksia tai onko niitä odotettavissa lähitulevaisuudessa. Haitallisia muutoksia voi tapahtua esimerkiksi yhteisön teknologiaympäristössä, markkinaympäristössä tai oikeudellisessa ympäristössä.
c) onko markkinakorot tai muut markkinaperusteiset tuotot nousseet tilikauden aikana. Omaisuuserien käyttöarvon laskennassa kyseiset nousut vaikuttavat diskonttokorkoon ja näin vähentävät omaisuuserästä kerrytettävää rahamäärää.

d) onko yhteisön nettovarallisuuden kirjanpitoarvo suurempi kuin sen markkina-arvo.

Sisäisiä informaation lähteitä, jotka voivat vaikuttaa negatiivisesti omaisuuserän arvoon ovat:

e) omaisuuserän fyysisestä vahingoittumisesta tai vanhentumisesta on todistetta.
f) tilikauden aikana tai lähitulevaisuudessa tulee tapahtumaan merkittäviä muutoksia omaisuuserän käyttömäärässä tai käyttötavassa, jotka ovat haitallisia yhteisölle. Tällaisia muutoksia voivat olla muun muassa omaisuuserän luovuttaminen ennen aiottua ajankohtaa, omaisuuserän jääminen pois käytöstä tai toiminnon lopettaminen, johon omaisuuserä kuuluu.
g) sisäisen raportoinnin mukaan omaisuuserän taloudellinen suorituskyky on heikentynyt tai se tulee heikentymään tulevaisuudessa.

Osingot tytäryrityksiltä, yhteisyrityksiltä tai osakkuusyrityksiltä otetaan huomioon arvioidessa omaisuuserän mahdollisista arvonalentumista:

h) jos kyseessä on joihinkin näistä kolmesta tehty sijoitus, kirjaa sijoittajayritys sijoituksestaan osingon ja on näyttöä, että:

    i) sijoituksen kirjanpitoarvo on erillistilinpäätöksessä suurempi kuin konsernitilinpäätökseen kirjattu liikearvon sisältävä sijoituskohteen nettovarallisuuden kirjanpitoarvo.

    ii) tai osinko ylittää tytäryrityksen, yhteisyrityksen tai osakkuusyrityksen laajan tuloksen kaudella, jolta osinkoa jaetaan. (IAS 36.12.)

3.4.2 Kerrytettävissä olevan rahamäärän määrittäminen

IAS 36 -standardin mukaan kerrytettävissä oleva rahamäärä on omaisuuserien tai rahavirtaa tuottavien yksiköiden käypä arvo vähennettynä luovutuksesta johtuvilla menoilla tai sen käyttöarvo. Kumpi näistä valitaan, määräytyy sen perusteella, kumman arvo on suurempi. Siksi aina ei ole tarpeen määrittää omaisuuserän käypää arvoa vähennettynä luovutuksen menoilla sekä käyttöarvoa, koska jos toinen näistä ylittää omaisuuserän kirjanpitoarvon ei omaisuuserän arvo ole alentunut. Joskus luovutuksista johtuvilla menoilla vähennetyn käyvän arvon laskeminen ei ole mahdollista, koska omaisuuserän luovutushinnan luotettavuudelle ei ole tarkkaa arviota, johtuen sen hetkisistä markkinaolosuhteista. Tällöin käytetään käyttöarvoa, kun määritetään omaisuuserästä kerrytettävissä olevaa rahamäärää. (IAS 36.18-36.20.)

Luovutuksesta johtuvat menot ovat sellaisia, joista ei ole vielä kirjattu vastaavaa velkaa, kun määritetään käypää arvoa vähennettynä luovutuksesta johtuvilla menoilla. Tällaisia menoja ovat yleisesti varainsiirtoverot, oikeustoimista johtuvat menot, omaisuuserän siirtämisestä johtuvat menot ja omaisuuserän myyntikuntoon saattamisesta aiheutuvat menot. (IAS 36.28.)

Kerrytettävissä olevan rahamäärän määrittämisessä käyttöarvon mukaan, seuraavat osatekijät on otettava ainakin huomioon:

a) yhteisön arvion vastaisista rahavirroista, joita se olettaa saavansa omaisuuserästä.
b) arviot vastaisten rahavirtojen mahdollisista muutoksista määrän tai ajoittumisen suhteen.
c) rahan aika-arvon, joka on tässä tilanteessa riskitön markkinakorko tarkasteluhetkellä.
d) yhteisölle kertyvä hinta, joka syntyy omaisuuserän epävarmuuden kantamisesta.
e) muut tekijät, kuten omaisuuserän vaikea rahaksi muutettavuus, joka täytyisi ottaa huomioon markkinaosapuolten hinnoitellessa vastaisia rahavirtoja, joita yhteisö odottaa saavansa omaisuuserästä. (IAS 36.30.)

IAS 36 -standardi antaa perusteet, kuinka näitä vastaisia rahavirtoja arvioidaan. Käyttöarvoa määrittäessä yhteisön täytyy:

a) määrittää ennakoidut rahavirrat järkeviin ja perusteltavissa oleviin oletuksiin. Oletukset perustuvat johdon arvioon erilaisista taloudellisista olosuhteista, jotka vaikuttavat omaisuuserän jäljellä olevana vaikutusaikana. Suurempi painoarvo täytyy antaa ulkopuolelta saatavalle näytölle.
b) määrittää ennakoidut rahavirrat perustuen johdon viimeisimpänä hyväksymiin budjetteihin/ennusteisiin. Nämä rahavirrat eivät saa sisältää, tulevaisuudessa toteutuvista uudelleenjärjestelyistä tai omaisuuserän suorituskyvyn parantamisesta tai lisäämisestä johtuvia rahavirtoja. Näihin budjetteihin/ennusteisiin perustuvat arvioit saavat kattaa maksimissaan viisi vuotta, ellei pitempi ajanjakso ole perusteltavissa.
c) arvioida rahavirtaennusteet siltä ajalta, jota budjetit/ennusteet eivät kata, ekstrapoloimalla budjetteihin/ennusteisiin perustuvat rahavirrat tulevien vuosien osalta, käyttämällä tasaista tai pienevää kasvuvauhtia. Kasvuvauhti ei saa ylittää yhteisön tuotteiden, toimialojen tai toimintamaiden pitkän aikavälin keskimääräistä kasvuvauhtia. Näitä korkeampaa kasvuvauhtia voi käyttää ainoastaan, jos kasvuvauhti on hyvin perusteltavissa. (IAS 36.33.)

Vastaaviin rahavirtoihin pitää soveltaa asianmukaista diskonttauskorkoa. Diskonttauskorko pitää määrittää ennen veroja ja sen täytyy kuvastaa markkinoiden näkemystä tarkasteluhetkellä:

a) rahan aika-arvosta, ja
b) omaisuuserän erityisriskeistä, joita ei ole huomioitu oikaisemalla vastaisia rahavirta-arvioita. (IAS 36.55.)

Diskonttauskorko on yhtä suuri kuin, mitä sijoittajat haluaisivat riskiprofiililtaan yhteisön omaisuuserän vastaisia rahavirtoja vastaavanlaisen sijoituskohteen tuottavan. Omaisuuseräkohtainen korkokanta saadaan yleensä markkinoilta, esimerkiksi vastaavanlaisten omaisuuserien markkinatransaktioiden implisiittinen korko on yksi diskonttauskoron arvioinnin peruste. (IAS 36.56.)

3.4.3 Tilinpäätöksessä esitettävät tiedot

Rahavirtaa tuottavan yksikön täytyy kirjata arvonalennustappio, jos yksikön kirjanpitoarvo on suurempi kuin kerrytettävissä oleva rahamäärä. Arvonalennustappiota ei saa kirjata, jos kirjanpitoarvo on pienempi. Arvonalentumistappio kohdistetaan yksikön omaisuuserille seuraavassa järjestyksessä. Ensin arvonalennustappio kohdistetaan rahavirtaa tuottavalle yksikölle kohdistetun liikearvon kirjanpitoarvoon, jolloin kirjanpitoarvo vähenee. Tämän jälkeen arvonalentumistappio kohdistetaan tasasuhteisesti kirjanpitoarvojen perusteella myös yksikön muille omaisuuserille. (IAS 36.104.)

Arvonalennustappiot tulee esittää tilinpäätöksessä. Siksi yhteisön on esitettävä seuraavat tiedot jokaisesta omaisuuserien luokasta tilinpäätöksessään:

a) tilikaudella tulosvaikutteisesti kirjatut arvonalentumistappiot sekä laajan tuloslaskelman erä, johon nämä arvonalentumistappiot kuuluvat.
b) tilikaudella tulosvaikutteisesti kirjatut arvonalentumistappioiden peruutukset sekä laajan tuloslaskelman erä, johon nämä arvonalentumistappioiden peruutukset kuuluvat.
c) tilikaudella muihin laajan tuloksen eriin kirjatut, uudelleenarvostetuista omaisuuseristä tehdyt arvonalentumistappiot.
d) tilikaudella muihin laajan tuloksen eriin kirjatut, uudelleenarvostetuista omaisuuseristä tehdyt arvonalentumistappioiden peruutukset. (IAS 36.126.)

Jokaisesta yksittäisestä omaisuuserästä, kuten liikearvosta tai rahavirtaa tuottavasta yksiköstä, josta on tilikaudella kirjattu arvonalentumistappio tai tappion peruutus, yhteisön täytyy esittää vielä tarkemmat tiedot tilinpäätöksessä. Näitä tärkeitä tilinpäätöksessä esitettäviä tietoja ovat:

a) arvonalentumistappion kirjaamiseen tai sen peruttamiseen johtaneet olosuhteet ja tapahtumat.
b) arvonalennustappion määrä, joka on kirjattu tai peruutettu.
c) yksittäisestä omaisuuserästä pitää esittää sen luonne ja raportoida segmentti, johon omaisuuserä kuuluu, jos yhteisö esittää segmentti-informaatiota IFRS 8:n mukaisesti.

d) rahavirtaa tuottavasta yksiköstä tarkempi kuvaus, esimerkiksi onko se tehdas, tuotelinja, liiketoiminto tai IFRS 8:ssa määritelty raportoitava segmentti. Rahavirtaa tuottavasta yksiköstä pitää myös esittää kirjatun tai peruutetun arvonalentumistappion määrä jaoteltuna omaisuuseräluokittain. Yhteisön esittäessä IFRS 8:n mukaisesti segmentti-informaatiota, pitää arvonalentumistappion määrä raportoida erikseen jokaisesta segmentistä. Jos rahavirtaa tuottavan yksikön omaisuuserien muodostama kokonaisuus on muuttunut, täytyy esittää syyt, miksi se on muuttunut.
e) omaisuuserän tai rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä. Sekä onko omaisuuserän tai rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä sen luovutuksista johtuvilla menoilla vähennetty käypä arvo vai sen käyttöarvo.
f) jos kerrytettävissä oleva rahamäärä on aiemmin esitetty käypä arvo vähennettynä luovutuksista johtuvilla menoilla, yhteisön pitää esittää seuraavat tiedot tilinpäätöksessä. Käypien arvojen hierarkian taso, jolle omaisuuserän käypä arvo luokitellaan. Hierarkiat esitellään tarkemmin IFRS 13 *käyvän arvon määrittäminen* -standardissa. Hierarkian tasoille 2 ja 3 luokiteltujen käypien arvojen osalta pitää esittää kuvaus arvostusmenetelmästä, jota on käytetty määriteltäessä käypää arvoa. Kuvauksen pitää sisältää diskonttauskorko, jota on käytetty nykyisessä ja edellisessä arvostuksessa, jos käypä arvo on määritelty nykyarvomenetelmällä.
g) jos kerrytettävissä oleva rahamäärä on käyttöarvo, pitää esittää nykyisessä ja edellisessä käyttöarvon arvioinnissa käytetty diskonttauskorko. (IAS 36.130.)

3.5 Liikearvon arvonalennus IAS 36 mukaan

Liiketoimintojen yhdistymisestä syntynyt liikearvo on arvonalennustestausta varten kohdistettava hankinta-ajankohdasta lähtien hankkijaosapuolen tietyille rahavirtaa tuottaville yksiköille tai yksiköiden ryhmille. Tällaisia yksikköjä tai yksikköryhmiä ovat ne, joiden odotetaan hyötyvän liiketoimintojen yhdistymisen seurauksena syntyneistä synergiaeduista. Jokaisen yksikön tai yksiköiden ryhmän, jolle liikearvoa näin kohdistetaan, on oltava:

a) yhteisössä alin sellainen taso, jolla liikearvoa seurataan sisäistä johtamista varten.
b) ennen segmenttien yhdistämistä enintään niin laaja, kuin IFRS 8 *Toimintasegmentit* määrittelemä toimintasegmentti. (IAS 36.80.)

Liikearvo on liiketoimintojen yhdistymisessä syntynyt omaisuuserä, joka edustaa yhdistymisessä syntynyttä taloudellista hyötyä hankituista varoista, joita ei erikseen yksilöidä yhteisön taseeseen. Liikearvo ei kerrytä rahavirtoja

muista omaisuuseristä riippumattomasti, vaan se vaikuttaa monien eri rahavirtaa tuottavien yksiköiden rahavirtoihin. Joskus liikearvoa kohdistetaan ainoastaan rahavirtaa tuottavien yksikköjen ryhmälle, koska yksittäiselle rahavirtoja tuottavalle yksikölle liikearvoa voisi kohdistaa ainoastaan keinotekoisella tavalla. Tämän seurauksena yhteisön sisäisessä johtamisessa liikearvon seurannan alin taso sisältää joskus useita rahavirtaa tuottavia yksiköitä, joihin liikearvo liittyy, mutta joihin ei pystytä erikseen kohdistamaan liikearvoa. (IAS 36.81.)

Jos rahavirtaa tuottavalle yksikölle on kohdistettu liikearvoa ja yhteisö luovuttaa tämän jälkeen jonkin kyseiseen yksikköön kuuluvan toiminnon, jolloin tähän toimintoon liittyvä liikearvo on:

a) sisällytettävä tämän toiminnon kirjanpitoarvoon, kun luovutusvoittoa tai -tappiota määritetään.
b) arvostettava rahavirtaa tuottavan yksikön jäljelle jääneiden osien ja luovutettavan toiminnon suhteellisten arvojen perusteella, ellei yhteisö voi osoittaa, että jokin toinen menetelmä kuvastaisi paremmin luovutettuun toimintoon liittyvää liikearvoa.

Esimerkiksi yhteisö myy 10 000 eurolla toiminnon, joka oli osa kohdistettua liikearvoa omaavaa rahavirtaa tuottavaa yksikköä. Myynnin jälkeen rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä on 30 000 euroa. Yksikköön kohdistettua liikearvoa ei voi yksilöidä kuin ainoastaan keinotekoisesti johonkin kyseistä yksikköä alemman tason omaisuuserään kuuluvaksi. Tällöin luovutettuun toimintoon liittyvä liikearvo jaetaan luovutetun toiminnon ja yksikköön jäljelle jääneiden osien arvojen suhteen perusteella. Tässä esimerkissä tämä tarkoittaa, että rahavirtaa tuottavalle yksikölle kohdistetusta liikearvosta, 25% on sisällytettävä myydyn toiminnon kirjanpitoarvoon. (IAS 36.86.)

Yhteisön organisoidessa raportoinnin rakennetta niin, että kohdistettua liikearvoa omaavan rahavirtaa tuottavan yksikön koostumus muuttuu, on liikearvo kohdistettava uudelleen niille yksiköille, joihin se vaikuttaa. Uudelleen kohdistamiseen käytetään samoja periaatteita kuin yksikön luovuttaessa rahavirtaa tuottavan yksikön toiminnon eli arvojen suhteeseen perustuvaa lähestymistapaa. Jotain toista menetelmää voi käyttää tässä tilanteessa, jos yhteisö pystyy osoittamaan toisen menetelmän olevan parempi kuvastamaan uudelleenorganisoituihin yksikköihin liittyvää liikearvoa. Esimerkiksi rahavirtaa tuottavalle yksikölle A on ennen kohdistettu liikearvoa. Uudelleenorganisoinnin takia A:n koostumus muuttuu ja sille kuuluva liikearvo pitää kohdistaa muualle. A:lle kohdistettua liikearvoa voi yksilöidä ainoastaan keinotekoisesti, kyseistä yksikköä alemman tason omaisuuseräryhmään kuuluvaksi. Tällöin liikearvo kohdistetaan uudelleen kolmelle muulle rahavirtaa tuottavalle yksikölle B:lle, C:lle ja D:lle, niiden arvojen suhteen perusteella. (IAS 36.87.)

Liikearvon liittyessä IAS 36.81 kohdassa kuvatulla tavalla rahavirtaa tuottavaan yksikköön, mutta liikearvoa ei ole kohdistettu tälle yksikölle, yksikölle täytyy tehdä arvonalennustesti aina, kun esiintyy viitteitä yksikön arvonalentumisesta. Arvonalennustesti tehdään vertaamalla yksikön kirjanpitoarvoa ilman

liikearvoa yksikön kerrytettävissä olevaan rahamäärään. Rahavirtaa tuottavalle yksikölle, jolle on kohdistettu liikearvoa, pitää tehdä arvonalennustesti yksikön arvonalennuksesta havaittavissa olevien viitteiden lisäksi myös joka vuosi. Jos yksikön kirjanpitoarvo on pienempi kuin yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä, katsotaan yksikön ja tälle kohdistetun liikearvon arvon säilyneen, eikä näin ole tarvetta arvonalennustappion kirjaamiseen. Kirjanpitoarvon ollessa suurempi täytyy tehdä arvonalennustappio. (IAS 36.88- 36.90.)

Kohdistettua liikearvoa omaava rahavirtaa tuottava yksikkö saa tehdä vuotuisen arvonalentumistestin milloin tahansa tilikauden aikana. Tärkeätä on kuitenkin, että testi tehdään joka vuosi samaan aikaan. Eli arvonalentumistestin voi tehdä esimerkiksi keväällä tai syksyllä, kunhan sen tekee joka vuosi samaan aikaan. Eri rahavirtaa tuottaville yksiköille arvonalennustestin voi tehdä eri aikoina. Jos liiketoimintojen yhdistymistä tapahtuu kesken tilikauden ja siitä syntynyttä liikearvoa kohdistetaan tietylle rahavirtaa tuottavalle yksikölle, arvonalennustesti täytyy tehdä tälle yksikölle kuluvan tilikauden loppuun mennessä. (IAS 36.96.)

Tietyin ehdoin voidaan käyttää saman yksikön viimeisintä edellisellä kaudella laadittua yksityiskohtaista laskelmaa, liikearvoa omaavan yksikön kerrytettävissä olevista rahamääristä, kun arvonalennustestauksen laskelmia tehdään kuluvalla kaudella. Ehtoihin kuuluu, että kaikki seuraavat edellytykset täyttyvät:

a) yksikön muodostavissa varoissa ja veloissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, viimeisimmän edellisellä kaudella tehdyn kerrytettävissä olevaa rahamäärää koskevan laskelman jälkeen.
b) viimeisimmän edellisellä kaudella tehdyn laskelman mukaan, yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä on huomattavasti suurempi kuin sen kirjanpitoarvo.
c) kerrytettävissä olevan rahamäärän viimeisimmän laskelman jälkeen toteutuneita tapahtumia ja olosuhteiden muutoksia koskevan analyysin perusteella, on erittäin epätodennäköistä, että tarkasteluhetkellä omaisuuserän kirjanpitoarvo olisi suurempi kuin omaisuuserästä kerrytettävissä oleva rahamäärä. (IAS 36.99.)

4 AINEISTO JA MENETELMÄ

4.1 Aineisto

Tutkimuksen aineistoksi on valittu Helsingin pörssin päälistalla eli OMX Helsinki listalla vuonna 2019 toimineiden yritysten tilikaudet vuosilta 2015–2019. Aineistosta on tarkoituksella jätetty pois Helsingin pörssin First North listalla toimivat yritykset, koska yritykset ovat siellä pääasiassa pieniä ja niillä ei ole samoja lainopillisia velvoitteita kuin OMX Helsinki listan yhtiöillä (Finanssivalvonta 2020). OMX Helsinki markkinapaikassa toimivia osakkeita oli vuoden 2019 lopussa 134 kappaletta. Rahoituslaitoksia koskee erilainen sääntely kuin muita aloja, joten sen takia tutkimusaineistosta on rajattu pois rahoituslaitokset. Helsingin pörssissä toimii myös kahdeksan yhtiötä, joilla on kaksi osakesarjaa julkisen kaupankäynnin alla. Tutkimuksessa tutkitaan ainoastaan yhtiötä, joten toiset osakesarjat vähentävät tutkimusaineiston kokoa. Rajauksen jälkeen tutkimuksen aineistoon kuuluu 109 yhtiötä. Tiedot yhtiöstä on kerätty viiden vuoden ajalta käyttäen hyväksi Thomson Reutersin Eikon tietokantaa. Tutkimukseen on otettu ainoastaan tilikaudet, jolloin yhtiö on ollut listattuna Helsingin pörssissä. Lopulliseksi aineiston kooksi kertyy näin 523 tilikautta. Tutkimuksen kohdevuosien aikana OMX Helsingin yhtiöt tekivät yhteensä 135 liikearvon arvonalennuskirjausta eli arvonalennus tehtiin noin joka neljäs tilikausi.

Yritykset on jaettu jokaisena tutkimusvuotena markkina-arvon perusteella eri kokoluokkiin käyttäen hyväksi Nasdaq Nordicin luokittelua. Markkina-arvo merkitsee yrityksen hintaa markkinoiden mukaan ja se lasketaan kertomalla osakemäärä osakkeen hinnalla. Tutkimuksen yrityksille tämä on tehty jokaisen vuoden lopussa. Nasdaq Nordicin luokittelun mukaan suurimpien yritysten nimike on Large Cap ja niiden markkina-arvon pitää olla yli 1 miljardin. Toiseksi suurimmat yritykset kuuluvat Mid Cap luokkaan ja tällöin yritysten markkina-arvo on 150 miljoonan ja 1 miljardin välissä. Kolmas nimike on Small Cap, jolloin yritysten markkina-arvo on alle 150 miljoonaa. Vuosien 2015–2019 aikana OMX Helsingin yrityksistä 44,9% on kuulunut Small Cap luokkaan, 30,7% on kuulunut Mid Cap luokkaan ja 24,4% on kuulunut Large Cap luokkaan. Prosenteista huomataan, että kokoluokista Small Cap on selkeästi eniten edustettuna tutkimusaineistossa. (Nasdaq 2019.)

Toimiala on toinen tutkimuksessa käytetty jaottelija. Yritykset on jaettu toimialoittain käyttäen hyväksi The Global Industry Classification Standard (GICS) luokittelijaa (S&P Global 2018). Standardi sisältää yhteensä yksitoista eri luokittelua:

- Energia GICS-koodi 10
- Materiaalit GICS-koodi 15
- Teollisuus GICS-koodi 20
- Harkinnanvarainen kulutus GICS-koodi 25
- Päivittäistavarat GICS-koodi 30

- Terveydenhuolto GICS-koodi 35
- Talous GICS-koodi 40
- Informaatioteknologia GICS-koodi 45
- Viestintäpalvelut GICS-koodi 50
- Apuohjelmat GICS-koodi 55
- Kiinteistöt GICS-koodi 60

Tutkimuksen yhtiöiden toimialoista ainoastaan teollisuus, informaatioteknologia ja harkinnanvarainen kulutus sisälsivät yli kymmenen yhtiötä. Muiden toimialojen otoskoko oli liian pieni, joten muut toimialat ovat yhteisesti nimikkeen muut alla. Tutkimuksessa yritysten toimialat on jaoteltu seuraavan taulukon mukaan.

TAULUKKO 1 Tutkimuksen aineisto toimialoittain.

Toimiala	**Otoskoko**
Teollisuus	*38*
Informaatioteknologia	*22*
Harkinnanvarainen kulutus	*12*
Muut	*37*
Yhteensä	**109**

Teollisuus on selkeästi isoimmin edustettu toimiala tutkimusaineistossa, kun jopa 34,9% OMX Helsinki markkinapaikan yrityksistä on teollisuusyrityksiä. Toiseksi suurin toimiala aineistossa on informaatioteknologia 20,2%. Viimeinen toimiala yli 10% osuudella on harkinnanvarainen kulutus, jonka osuus on 11%. Lopuista kahdeksasta toimialasta yksikään ei saa yli 10%, joten ne on yhdistetty muut nimikkeen alle. Tutkimuksessa muut nimikkeen osuus toimialoista on 33,9%.

4.2 Menetelmä

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, löytyykö OMX Helsinki yhtiöiden arvonalennuskirjauksista yhteisiä selittäviä tekijöitä, miksi arvonalennus on tehty. Empiirinen tutkimus suoritetaan tekemällä tilastollista tutkimusta, jossa käytetään hyödyksi kohdeyritysten tilinpäätöksiä vuosien 2015–2019 ajalta. Tutkielman logistisen regressiomallin analyysi tehdään käyttämällä SPSS-ohjelmistoa. Logistisessa regressiomallissa ei oteta huomioon ollenkaan yrityksiä, joilla ei ole ollut edeltävänä tilikautena liikearvoa taseessa, koska silloin arvonalennuksen tekeminen on mahdotonta. Siksi logistisen regressiomallin analyysissä on yhteensä 451 tilikautta.

Tilastollista tutkimusta voi tehdä monella tapaa, joista regressioanalyysi on yksi yleinen tapa tehdä tutkimus. Regressioanalyysin avulla pystytään tutkimaan muuttujien x tilastollista yhteyttä muuttujaan y. Tällöin y on selitettävä muuttuja ja x ovat selittäviä muuttujia. Regressioanalyysin eri malleja on useita, joista yksi yleisesti käytetty on logistinen regressiomalli. (Ketokivi, 2015.)

Logistisessa regressiomallissa y on kaksikategorinen muuttuja, ollen yleensä kyllä- tai ei-muuttuja. Tässä tutkimuksessa y on kyllä-muuttuja, kun liikearvon arvonalennus on tehty ja ei-muuttuja, kun sitä ei ole tehty. Logistisen regressiomallin on tarkoitus selvittää vaikuttaako selittävät muuttujat selitettävän muuttujan tapahtuman todennäköisyyteen ja onko vaikutus suurta. Regressiokerroin kertoo, onko selittävällä ja selitettävällä muuttujalla yhteyttä toisiinsa. Arvon ollessa nolla tai erittäin lähellä sitä ei muuttujilla ole yhteyttä toisiinsa. Positiivinen arvo kertoo, että selitettävän muuttujan tapahtuman todennäköisyys kasvaa, kun selittävä muuttuja kasvaa. Negatiivinen arvo on aiemman vastakohta eli selitettävän muuttujan tapahtuman todennäköisyys laskee, kun selittävä muuttuja kasvaa. (Ketokivi 2015; KvantiMOTV 2009.)

Tutkimuksessa on käytössä dummy-muuttujat. Dummy-muuttuja on sellainen muuttuja, joka voi saada vain kaksi eri arvoa, nolla tai yksi. Logistisessa regressiomallissa selitettävä muuttuja on kaksikategorinen, joten se koodataan tutkimukseen dummy-muuttujaksi. Tässä tutkielmassa myös selittävät muuttujat on koodattu dummy-muuttujiksi. Dummy-muuttujia pystytään käyttämään myös tilanteissa, joissa muuttujalla on useampia vaihtoehtoja. Silloin muuttuja on laatu- tai järjestysasteikollinen. Tässä tutkimuksessa yritysten koon ja toimialan vaikutus liikearvon arvonalennuksen todennäköisyyteen ovat tutkimuksen kohteita, jossa muuttujat ovat asteikollisia. Useamman dummy-muuttujan vaihtoehdon regressioanalyysissä jätetään yksi vaihtoehto pois, jotta analyysi voidaan tehdä. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa tehdään dummy-muuttuja Mid Cap ja Large Cap vaihtoehdoista ja jätetään Small Cap pois. Toimialaa tutkittaessa tehdään dummy-muuttujat teollisuuden, informaatioteknologian ja harkinnanvaraisen kulutuksen vaihtoehdoista ja jätetään muut vaihtoehto pois. (KvantiMOTV 2009.)

4.3 Tutkimuksen hypoteesit

Tutkimushypoteeseilla tarkoitetaan ennakkoarveluja tutkimustuloksista. Ennakkoarvelujen tekemistä helpottaa aiheesta tehty aiempi tutkimus ja siksi perussääntönä on pidetty sitä, että hypoteesien asettaminen edellyttää aiempaa tutkimusta aiheesta tai yleistä tietoa tutkimuksen oletetuista tuloksista. Hypoteesilla on kaksi ominaispiirrettä, jotka pitäisi aina löytyä siitä: hypoteesi on väitelause, jossa kuvataan muuttujien välistä oletettua yhteyttä ja hypoteesin väitteen paikkansapitävyyttä voidaan testata. (Metsämuuronen 2006, 45-46.)

Kerlingerin (1986) mukaan hypoteesi on tärkeä ja korvaamaton apuväline tieteellisessä tutkimuksessa. Hänen mukaansa on kolme huomattavaa syytä sille,

miksi hypoteesi on niin tärkeä apuväline. Ensimmäinen on, että hypoteesi on teorian työväline, joka tuo teorian maan pinnalle. Toinen syy on hypoteesien testaus. Testauksella voidaan osoittaa, löytyykö hypoteeseille tukea. Kolmantena syynä on hypoteesin lisäämää objektiivisuus tutkimuskohdetta lähestyessä. (Kerling 1986, 18-19.)

Aiemmissa tutkimuksissa on tullut esille eriäviä tuloksia yrityksen taloudellisen tuloksen ja liikearvon arvonalennuksen yhteydestä. Godfrey ja Koh (2009) huomasivat, että hyvän taloudellisen vuoden jälkeen yritykset tekevät harvemmin arvonalennuksia. Glaum ym. (2018) huomasivat myös saman negatiivisen yhteyden yrityksen kannattavuuden ja liikearvon alaskirjausten määrän kesken. André ym. (2016) tutkimuksessa havaittiin negatiivisen käyttökatteen lisäävän liikearvon alaskirjauksia varsinkin Yhdysvalloissa. Negatiivinen käyttökate johti liikearvon alaskirjaukseen yhdysvaltalaisilla yrityksillä 82% tapauksista, kun eurooppalaisilla se johti vain 33% tapauksista. Toisaalta Hayn ja Hughesin (2006) tutkimuksen mukaan tilinpäätösaineistosta saatavalla informaatiolla on heikko kyky ennustaa mahdollista liikearvon arvonalennusta. Aiemmista tutkimuksista saatujen erilaisten tulosten takia tästä aiheesta on mielenkiintoista muodostaa seuraava hypoteesi:

H1: Positiivisella liiketuloksella on negatiivinen vaikutus liikearvon arvonalennukseen.

Yrityksen velkaisuus on myös tilinpäätöksestä saatavaa informaatiota, jonka vaikutusta liikearvon arvonalennukseen on tutkittu. Beattyn ja Weberin (2006) tutkimuksen mukaan paljon velkaa omaavat yritykset eivät tee niin usein arvonalennuksia kuin vähemmän velkaiset yritykset. Heidän mukaansa tämä johtuu siitä, että arvonalennus heikentää yrityksen tulosta, jolloin luottoluokitus voi heikentyä tai velan suhde omaan pääomaan kasvaa liikaa. Hambergin ym. (2011) tutkimuksessa yrityksen velkaisuus oli yksi regressiomallin selittävistä tekijöistä. Siinä tutkimuksessa ei ilmennyt yhteyttä velkaisuuden ja liikearvon arvonalennuksen kesken. Näin velkaisuudesta saadaan muodostettua myös mielenkiintoinen hypoteesi:

H2: Yrityksen velkaisuudella on negatiivinen vaikutus liikearvon arvonalennukseen.

Tutkimuksissa on huomattu yhteys yrityksen koon ja liikearvon arvonalennuksen kesken. Glaum ym. (2018) ja Francis ym. (1996) löysivät tutkimuksissaan yrityksen koon olevan vaikuttava tekijä arvonalennuksen tekemiseen. Molempien tutkimusten mukaan suuremmat yritykset tekevät useammin arvonalennuksen, koska isoilla yrityksillä löytyy myös todennäköisemmin enemmän liikearvoa taseesta. Tästä voidaan muodostaa kolmas hypoteesi:

H3: Yrityksen markkina-arvolla on positiivinen vaikutus liikearvon arvonalennukseen.

Yrityksen toimialalla on huomattu olevan vaikutus arvonalennuksen tekemiseen. Chenin ym. (2015) ja Glaumin ym. (2018) mukaan toimialoilla, joissa tilintarkastus on tiukempaa, on vähemmän epäselvyyttä liikearvon arvonalentumisessa. Tällaisilla toimialoilla voisi olettaa olevan enemmän liikearvon arvonalennuksia. Glaumin ym. (2018) tutkimuksessa ilmeni, että liikearvon arvonalentumisia tapahtuu useammin harkinnanvaraisen kulutuksen toimialalla. Tämän perusteella muodostetaan viimeinen hypoteesi:

H4: Yrityksen toimiala vaikuttaa liikearvon arvonalennuksen tekemiseen.

4.4 Tutkimuksen logistinen regressiomalli

Aiemmin esiteltyjä hypoteeseja testataan tutkimuksessa logistisen regressiomallin avulla. Hypoteesien avulla muodostetaan regressiolauseke, jossa kaikki muuttujat ovat dummy-muuttujia:

$$LARVO = \alpha_0 + ß_1LTULOS + ß_2VELKA + ß_3MCAP + ß_4LCAP + ß_5TEOL + ß_6IT + ß_7HKULU + \varepsilon$$

jossa,

LARVO — Liikearvon arvonalennus. Toimii tutkimuksen selitettävänä muuttujana. Saa arvon 1, jos arvonalennus on tehty ja arvon 0, jos arvonalennusta ei ole tehty.

LTULOS — Yhtiön liiketulos tilikautena. Liikevoitto saa arvon 1 ja liiketappio saa arvon 0.

VELKA — Velan suhteellinen osuus omasta pääomasta. Saa arvon 1, jos suhteellinen osuus on alle 100% ja arvon 0, jos osuus on 100% tai yli sen.

MCAP — Yhtiön markkina-arvo on 150 miljoonan ja 1 miljardin välillä eli on Mid Cap yhtiö. Saa arvon 1, jos yhtiö kuuluu Mid Cap luokkaan ja arvon 0, jos ei kuulu.

LCAP — Yhtiön markkina-arvo on yli 1 miljardi eli Large Cap yhtiö. Saa arvon 1, jos yhtiö kuuluu Large Cap luokkaan ja arvon 0, jos ei kuulu.

TEOL — Yhtiön toimiala on teollisuus. Saa arvon 1, jos toimiala on teollisuus ja arvon 0, jos ei ole.

IT — Yhtiön toimiala on informaatioteknologia. Saa arvon 1, jos toimiala on informaatioteknologia ja arvon 0, jos ei ole.

HKULU Yhtiön toimiala on harkinnanvarainen kulutus. Saa arvon 1, jos toimiala on harkinnanvarainen kulutus ja arvon 0, jos ei ole.

Liiketuloksella ja velkaisuudella oletetaan olevan negatiivinen kerroin, perustuen aiempaan tutkimukseen. Mid Cap ja Large Cap yrityksillä oletetaan olevan positiivinen kerroin, koska aikaisempien tutkimusten mukaan pienemmät yritykset tekevät harvemmin liikearvon arvonalennuksia. Toimialoista harkinnanvaraisella kulutuksella regressiokerroin oletetaan positiiviseksi ja muilla tutkimuksen toimialoilla negatiiviseksi. Tämä oletus perustuu Glaumin ym. (2018) tutkimuksen tuloksiin.

5 TULOKSET

5.1 Liikearvon arvonalennukset

Tuloksien ensimmäisessä osassa esitellään tutkimusyritysten liikearvoon liittyviä tärkeimpiä lukuja vuosien 2015–2019 välillä. Tämä analyysi on kuvailevaa analyysia, jossa tuodaan esille, kuinka yleistä ja kuinka suurta liikearvon arvonalennuksen tekeminen on ollut OMX Helsinki yhtiöissä vuosina 2015–2019. Osissa taulukoista on yritykset jaettu sektoreiden ja markkina-arvojen mukaan, jolloin tehtyjä arvonalennuksia voidaan vertailla näiden sisällä. Tutkimusaineisto koostui yhteensä 523 tilikaudesta. Kohdevuosien aikana liikearvon arvonalennuksia on tehty yhteensä 135 kappaletta, jolloin 25,8% tutkimuksen yhtiöiden tilinpäätöksistä sisältää liikearvon arvonalennuksen. Taulukosta 2 huomaa, että arvonalennuksia tehtiin selkeästi eniten vuonna 2017, jolloin 29,2% koko aineiston arvonalennuksista tehtiin kyseisenä vuotena.

TAULUKKO 2 Liikearvon arvonalennusten määrä.

Vuosi	**Frekvenssi**	**%**
2015	23	16,8 %
2016	20	15,3 %
2017	39	29,2 %
2018	27	19,7 %
2019	26	19,0 %
2015–2019	*135*	*100,0 %*

Vuosi 2017 erottuu selkeästi muista vuosista, sillä toiseksi eniten arvonalennuksia tehtiin vuonna 2018 ja vuoden 2017 arvonalennusten lukumäärä 39 on 44,4% suurempi kuin vuoden 2018 määrä 27 arvonalennusta.

Tutkimusaineistossa on 109 yhtiötä, joista 38 on teollisuusyhtiötä, 22 informaatioteknologiayhtiötä, 12 harkinnanvaraisen kulutuksen yhtiötä ja loput 37 ovat yhteisesti muut nimikkeen alla. Kuten taulukosta 3 huomaa, on liikearvon arvonalennusten määrä jakautunut sektoreittain tasaisesti, kun ottaa huomioon yritysten määrän eri sektoreissa. Tällöin H4 ei toteutuisi, koska toimiala ei näytä olevan taulukon 3 mukaan vaikuttava tekijä liikearvon arvonalennukseen. Jokaisena tilivuotena on kaikissa sektoreissa tehty arvonalennus ja kaikilla sektoreilla on vuonna 2017 tehty eniten arvonalennuksia.

TAULUKKO 3 Liikearvon arvonalennusten määrä sektoreittain.

Vuosi	**Teollisuus**	**IT**	**H kulutus**	**Muut**	*Yhteensä*
2015	9	4	1	9	23
2016	7	5	3	5	20
2017	11	9	5	14	39
2018	9	6	2	10	27
2019	7	6	4	9	26
2015–2019	*43*	*30*	*15*	*47*	*135*

Liikearvon arvonalennusten hajonta eri tilivuosien välillä on ollut suurinta muut sektorissa ja pienintä harkinnanvaraisen kulutuksen sektorissa. Harkinnanvaraisen kulutuksen yhtiöitä on tutkimuksessa selkeästi vähiten, jolloin vuosittaisten arvonalennusten vaihteluväli on todennäköisemmin pienempi kuin toisilla sektoreilla. Tällöin myös hajonta on useammin pienempää. Teollisuuden sektorilla on tehty vain neljä arvonalennusta vähemmän kuin muut nimikkeen sektorilla, mutta teollisuudessa hajonta on huomattavasti vähäisempää.

Tutkimusaineiston yhtiöt on jaettu markkina-arvoltaan kolmeen eri luokkaan. Näistä luokista on parhaiten edustettuna Small Cap, kun 44,9% tutkimusaineiston yrityksistä on Small Cap yhtiöitä. Mid Cap yhtiöitä on 30,7% ja Large Cap yhtiöitä on 24,4% eli aineiston yrityksissä on vähiten suuria yhtiöitä. Taulukosta 4 huomaa, että Small Cap yhtiöiden suuri osuus ei näy samalla tavalla liikearvon arvonalennusten määrässä, mikä tukee H3 väitettä. Toisaalta pienemmillä yrityksillä on useammin tilanne, että liikearvoa ei ole ollenkaan taseessa, mikä vähentää pienten yritysten arvonalennusten määrää.

TAULUKKO 4 Liikearvon arvonalennusten määrä yrityskoottain.

Vuosi	**Small Cap**	**Mid Cap**	**Large Cap**	*Yhteensä*
2015	9	9	5	23
2016	7	9	4	20
2017	8	16	15	39
2018	13	10	4	27
2019	9	12	5	26
2015–2019	*46*	*56*	*33*	*135*

Tutkimusvuosien 2015–2019 aikana liikearvon arvonalennuksia tekivät eniten yhtiöt, jotka kuuluivat Mid Cap luokkaan eli markkina-arvoltaan 150 miljoonan ja 1 miljardin välissä olevat yhtiöt. Taulukosta voidaan päätellä, että suhteutettuna osuuteen tutkimusaineistosta, tekivät Small Cap yhtiöt vähän arvonalennuksia ja Mid Cap yhtiöt paljon. Small Cap yhtiöt tekivät 34,1% kaikista arvonalenuksista eli 10,8 prosenttiyksikköä vähemmän kuin niiden osuus tutkimusaineistosta. Mid Cap yhtiöiden osuus arvonalennuksista oli 41,5%, joka on 10,8 prosenttiyksikköä enemmän kuin Mid Cap yhtiöiden osuus aineistosta. Large Cap yhtiöiden arvonalennusten määrä vastasi niiden suhteellista määrää aineistosta. Arvonalennusten hajonta eri tilivuosien kesken oli suurinta Large Cap yhtiöillä, mikä johtuu vuoden 2017 selvästi suuremmasta määrästä. Small Cap yhtiöiden liikearvon arvonalennusten hajonta on pienintä. Small Cap on myös ainoa yrityskokoluokka, jossa ei tehty eniten arvonalennuksia vuonna 2017.

Liikearvon arvonalennusten euromääräinen suuruus vaihteli paljon eri tilikausien välillä. Taulukosta 5 huomaa, että vuonna 2015 tehtiin euromääräisesti eniten arvonalennuksia ja vuonna 2016 vähiten. Näiden vuosien euromääräinen ero 2 360,14 miljoonaa euroa on todella paljon.

TAULUKKO 5 Liikearvon arvonalennusten suuruus (MEUR).

Vuosi	**Yhteensä**	**Mediaani**	**Keskiarvo**
2015	2 496,37	1,72	108,54
2016	136,23	1,46	6,81
2017	1 761,19	4,10	45,16
2018	180,24	2,90	6,54
2019	1 027,02	1,94	39,50
2015–2019	*5 601,04*	*2,28*	*41,49*

Tutkimuksen kohdevuosien aikana on kolmena vuotena tehty yhteensä yli 1 000 miljoonan euron edestä liikearvon arvonalennuksia ja kahtena muuna vuonna selkeästi alle sen. Tilivuotena tehtyjen arvonalennusten summien erot ovat suuria, mutta mediaaneissa erot ovat suhteellisesti huomattavasti pienempiä. Silmiinpistävä ero mediaaneissa on, että vuonna 2015 mediaani on toiseksi pienin, vaikka saman vuoden summa on selkeästi suurin. Tämä selittyy Nokian tekemällä 2 326 miljoonan euron arvonalennuksella. Nokian erityisen suuri arvonalennus vuonna 2015 johtui HERE-liiketoiminnan myynnistä, jolle oli vielä vuonna 2014 kohdistettu 2 273 miljoonaa euroa liikearvoa (Nokia 2015). Vuonna 2017 arvonalennusten mediaani on selvästi suurempi kuin muina vuosina ja summa on toiseksi suurin. Suuri mediaani tarkoittaa, että sinä vuonna on tehty

enemmän useamman miljoonan kokoisia arvonalennuksia. Suuren summan selittää Sanoman tekemä 728 miljoonan euron liikearvon arvonalennus, joka johtui Hollannin televisiotoiminnon SBS:n myynnistä (Sanoma 2017). Myös Nokian tekemä 476 miljoonan euron arvonalennus nostaa vuoden 2017 arvonalennusten summaa. Vuonna 2017 Nokia vähensi selkeästi Mobile Networks yksikölle kohdistettua liikearvoa, joka näkyy koko konsernin liikearvon vähenemisenä (Nokia 2017). Vuoden 2019 summaa selittää Neleksen 463 miljoonan euron arvonalennus ja Sanoman 430 miljoonan euron. Neles on Metson jatkuvista toiminnoista syntynyt pörssiyhtiö ja siksi Neleksen arvonalennus johtui lopetetuista toiminnoista, jotka siirtyivät Metson ja Outotecin fuusiossa Metso Outotecille (Neles 2019). Sanoman arvonalennus taas selittyy Media Netherlands liiketoimintayksikön myynnillä (Sanoma 2019).

Yrityssektoreiden välillä oli selkeitä eroja tehtyjen arvonalennusten lukumäärissä ja sama näkyy myös tarkastellessa eroja euromääräisesti. Taulukosta 6 selviää, että tutkimusvuosien aikana IT sektorilla tehtiin euromääräisesti eniten arvonalennuksia. Tosin tästä summasta tuli 96,9% Nokian tekemistä arvonalennuksista.

TAULUKKO 6 Liikearvon arvonalennukset sektoreittain (MEUR).

Vuosi	**Teollisuus**	**Teollisuus** *Mediaani*	**IT**	**IT** *Mediaani*	**H kulutus**	**H kulutus** *Mediaani*	**Muut**	**Muut** *Mediaani*
2015	20,55	1,20	2 356,48	14,85	0,81	0,81	118,53	2,80
2016	54,07	0,60	6,95	0,27	36,87	7,70	38,34	2,30
2017	111,73	1,02	507,76	1,29	185,95	3,20	955,74	9,30
2018	54,13	2,90	14,03	0,25	52,20	26,10	59,88	3,79
2019	525,84	0,98	13,19	1,83	28,35	4,86	459,64	3,20
2015–2019	*766,32*	*1,20*	*2 898,41*	*1,10*	*304,18*	*4,50*	*1 632,13*	*3,37*

Mediaaneja tarkasteltaessa selviää kuinka harkinnanvaraisen kulutuksen yhtiöt sekä muut sektorilla toimivat yhtiöt tekevät keskimäärin selkeästi suurempia liikearvon arvonalennuksia. Tätä selittää taulukko 7, josta huomaa liikearvojen kokojen erot taseissa. Muut sektorin alla olevilla yhtiöillä on huomattavasti enemmän liikearvoa taseessa kuin teollisuuden ja informaatioteknologian yhtiöillä. Vuosien 2015–2019 mediaaniliikearvo taseessa oli muut sektorin yrityksillä lähes seitsemän kertaa suurempi kuin informaatioteknologian yrityksillä. Tällöin liikearvon arvonalennukset ovat yleisemmin suurempia, koska esimerkiksi 20% arvonalennus 70,70 miljoonasta olisi 14,14 miljoonaa euroa, joka on itsessään suu-

rempi arvo kuin teollisuuden tai informaatioteknologian yhtiöiden mediaaniliikearvo. Harkinnanvaraisen kulutuksen yhtiöillä on myös paljon liikearvoa taseessa, joka selittää sektorin suuret liikearvon arvonalennukset.

TAULUKKO 7 Liikearvon mediaaniarvot taseessa sektoreittain (MEUR).

Vuosi	**Teollisuus**	**IT**	**H kulutus**	**Muut**
2015	13,24	9,75	34,19	64,25
2016	13,00	9,62	37,89	74,65
2017	14,31	10,23	50,12	70,42
2018	13,97	14,09	54,46	69,83
2019	15,21	12,43	54,65	70,70
2015–2019	*14,32*	*10,49*	*48,80*	*70,70*

Informaatioteknologian yhtiöiden mediaaniarvonalennus oli tutkimuksen toimialoista pienin, mutta verrattuna liikearvon määrään on arvonalennus suhteellisesti suurin. 1,10 miljoonan euron arvonalennus 10,49 miljoonasta eurosta on 10,5%. Tutkimusvuosien aikana muut luokassa olevien yhtiöiden suhteellinen arvonalennus oli vain 4,8%, joka on selkeästi pienin arvo. Harkinnanvaraisen kulutuksen yhtiöiden suhteellinen arvonalennus oli 9,2% ja teollisuuden yhtiöiden 8,4%.

Large Cap yhtiöiden markkina-arvo on yli 1 miljardin, jolloin voisi olettaa sen kokoluokan yhtiöiden tekevän isoimpia liikearvon arvonalennuksia. Tämä oletus toteutui tutkimuksen yrityksillä selvästi, kun tarkastelee taulukkoa 8. Large Cap yhtiöt tekivät keskimäärin tutkimuksen aikana 14 miljoonan euron arvoisen arvonalennuksen. Ainoastaan vuonna 2016 keskimääräinen arvonalennus ei yltänyt yli 10 miljoonan euron Large Cap yhtiöillä. Isojen yhtiöiden arvonalennusten euromääräinen osuus kaikista arvonalennuksista oli 76,5%. Taulukosta huomaa myös, että Mid Cap yhtiöiden arvonalennus oli keskimäärin melko pieni ja arvonalennuksen euromäärä on huomattavasti lähempänä Small Cap yhtiöiden arvonalennusta kuin Large Cap yhtiöiden arvonalennusta. Vuonna 2016 ja 2017 Small Cap yhtiöt tekivät keskimäärin suurempia arvonalennuksia kuin Mid Cap yhtiöt. Tämä on yllättävää, kun ottaa huomioon taulukossa 9 nähtävät yhtiöiden liikearvojen euromäärät taseissa. Mid Cap yhtiöillä on selkeästi enemmän liikearvoa taseissa kuin Small Cap yhtiöillä, jolloin voisi olettaa Mid Cap yhtiöiden tekevän keskimääräisesti suurempia arvonalennuksia.

TAULUKKO 8 Liikearvon arvonalennukset yrityskoottain (MEUR).

Vuosi	**Small Cap**	**Small Cap** *Mediaani*	**Mid Cap**	**Mid Cap** *Mediaani*	**Large Cap**	**Large Cap** *Mediaani*
2015	14,92	0,77	127,75	2,80	2 353,70	13,00
2016	36,08	0,60	58,75	0,47	41,40	8,85
2017	30,1	1,16	308,78	1,14	1 422,30	17,40
2018	82,54	1,20	44,80	2,52	52,90	11,70
2019	26,73	1,25	43,39	1,94	956,90	55,00
2015–2019	*190,37*	*0,92*	*583,47*	*1,94*	*4 827,20*	*14,00*

Isoilla yrityksillä on enemmän varoja kuin pienillä yrityksillä ja siksi isot yritykset voivat tehdä isompia yritysostoja. Yritysostoista syntyy liikearvoa ja tämä näkyy yritysten taseissa isompana liikearvon määränä. Taulukossa 9 näkyy selkeästi, kuinka isoilla yrityksillä on eniten liikearvoa taseessa.

TAULUKKO 9 Liikearvon mediaaniarvot taseessa yrityskoottain (MEUR).

Vuosi	**Small Cap**	**Mid Cap**	**Large Cap**
2015	3,08	59,68	248,00
2016	3,39	57,29	381,35
2017	3,25	44,26	453,65
2018	3,96	56,25	512,50
2019	3,23	70,44	505,80
2015–2019	*3,25*	*59,01*	*452,00*

Large Cap yhtiöillä on ollut keskimäärin tutkimuksen kohdevuosien aikana 452 miljoonaa euroa liikearvoa taseessa. Tällöin 14 miljoonan euron arvonalennus on vain 3,1% koko liikearvosta. Small Cap yhtiöiden keskimääräinen arvonalennus 0,92 miljoonaa on jopa 28,3% keskimääräisestä liikearvon koosta 3,25 miljoonasta. Suhteellisesti Small Cap yhtiöt tekivät lähes kymmenkertaa suurempia arvonalennuksia kuin Large Cap yhtiöt. Mid Cap yhtiöt tekivät suhteellisesti pieniä arvonalennuksia, kun otetaan huomioon niiden keskimääräinen liikearvo. 1,94 miljoonan euron arvonalennus 59,01 miljoonasta on vain 3,3%. Tuloksien perusteella voidaan todeta, että Mid Cap yhtiöt tekevät paljon liikearvon arvonalennuksia, mutta arvonalennukset ovat keskimäärin pieniä. Small Cap yhtiöt tekevät suhteellisesti vähän arvonalennuksia, mutta arvonalennuksien koko on suuri verrattuna liikearvon määrään.

5.2 Logistisen regressiomallin tulokset

Logistisen regressiomallin tarkoituksena on kertoa vaikuttavatko selittävät muuttujat selitettävään muuttujaan ja kuinka suurta vaikutus on, jos sitä löytyy tuloksista (KvantiMOTV 2009). Kaikki tutkimuksen selittävät muuttujat ovat dummy-muuttujia. Dummy-muuttujien käyttäminen logistisessa regressiomallissa mahdollistaa kerroinsuhteiden helpomman laskemisen ja tulkinnan sekä lisää kertoimien stabiilisuutta ja merkitystä (Garavaglia & Sharma 1998). Tutkielman logistisessa regressiomallissa on käytössä ainoastaan yritysten tilikaudet, joiden aiemman vuoden tilikautena on taseessa ollut liikearvoa. Siksi mallin havaintojoukko sisältää 451 havaintoa, eikä koko tutkimusaineiston 523 havaintoa.

Usein käyttäessä logistista mallia on kiinnostuksen kohteena tutkia, kuinka hyvin malli pystyy ennustamaan lopputuloksen (Chen 2004). Tässä tutkimuksessa tämä tarkoittaa kuinka hyvin malli pystyy ennustamaan tekeekö yritys liikearvon arvonalennuksen vai ei. Tällöin tehdään luokittelutaulukko, jonka avulla voidaan arvioida mallin tarkkuutta eli oikein luokiteltujen havaintojen määrää (KvantiMOTV 2009).

TAULUKKO 10 Classification Table.

		Ennuste		
		Ei arvonalennusta	Arvonalennus	Osumatarkkuus
Toteuma	Ei arvonalennusta	310	6	98,1 %
	Arvonalennus	129	6	4,4 %
	Yleinen osumatarkkuus			70,1 %

Ennuste luokittelee yrityksen tekemään arvonalennuksen, jos regressiomallin mukaan arvonalennuksen todennäköisyys on yli 50% (KvantiMOTV 2009). Taulukon perusteella voidaan sanoa, että regressiomalli ennustaa todella harvoin yrityksen tekemään arvonalennuksen. Malli ennustaa ei arvonalennusta 439 kappaletta ja arvonalennus vain 12 kappaletta, kun oikeat lukemat ovat ei arvonalennusta 316 kappaletta ja arvonalennus 135 kappaletta. Ennuste tunnistaa ei arvonalennusta tehneet yritykset todella tarkasti jopa 98,1 prosenttisesti, mutta tämä johtuu ennusteen suuresta ei arvonalennusta yhtiöiden määrästä. Tämän takia ennuste tunnistaa todella huonosti arvonalennuksen tehneet yhtiöt, vain 4,4 prosenttisesti. Yleinen osumatarkkuus on 70,1%, joka on parempi kuin kahden satunnaisenkohteen ennusteen osumatarkkuuden odotusarvo 50%. Toisaalta yleinen osumatarkkuus on täysin sama kuin, jos ennustaisi ettei yksikään yritys tekisi arvonalennusta. Eli ennusteen yleisen osumatarkkuuden selittää sen suuri ei arvonalennusta määrä.

Regressiomallin selittävän muuttujan kerroin (B) kertoo, vaikuttaako selittävä muuttuja positiivisesti vai negatiivisesti selitettävän muuttujan lopputulokseen ja onko vaikutus kuinka voimakasta. (KvantiMOTV 2009). Wald-arvo kertoo, kuinka merkittävä panos jokaisella muuttujalla on mallissa, korkeampi arvo tarkoittaa merkittävämpää panosta (Chen 2004).

Merkitsevyystaso (Sig.) eli p-arvo kertoo, kuinka suuri riski on, että selitettävän ja selittävän muuttujan ero tai riippuvuus on sattumasta johtuvaa. P-arvo mittaa siis onko tulokset tilastollisesti luotettavia. P-arvon ollessa ≤ 0,001 sanotaan eron tai riippuvuuden olevan tilastollisesti erittäin merkitsevä ja siitä käytetään symbolia ***. Merkitsevyystaso on tilastollisesti merkitsevä, jos 0,001 < p ≤ 0,01 ja symboli on tällöin **. Tilastollisesti melkein merkitsevä tarkoittaa tilannetta, jolloin 0,01 < p ≤ 0,05 ja symboli on *. Tutkimusten tuloksissa käytetään usein vain yhtä merkitsevyystermiä *tilastollisesti merkitsevä* ja ilmoitetaan, mikä on tutkimuksessa käytetty merkitsevyystaso. Merkitsevyystaso on yleensä p < 0,05, joka on käytössä myös tässä tutkimuksessa. (Heikkilä 2010, 194-195.)

Taulukko 11 esittää muuttujien arvot logistisen regressiomallin yhtälössä. Taulukon avulla voidaan tarkastella, toteutuuko hypoteesit regressiomallissa.

TAULUKKO 11 Variables in the Equation.

Muuttuja	**B**	**Wald**	**Sig.**
Liiketulos	-0,530	2,952	0,086
D / E arvo	-0,238	0,799	0,371
Mid Cap	0,745	8,323	0,004 **
Large Cap	0,241	0,641	0,423
Teollisuus	-0,233	0,760	0,383
IT	0,017	0,003	0,955
H kulutus	0,160	0,181	0,670
Vakio	-0,480	1,658	0,198

Ensimmäinen hypoteesi oli: positiivisella liiketuloksella on negatiivinen vaikutus liikearvon arvonalennukseen. Regressiomallin tulosten perusteella huomataan, että liiketuloksen regressiokerroin on selkeästi negatiivinen ja Wald-arvo on suuri eli tulos on samanlainen kuin aiempien tutkimusten perusteella oli oletuksena. Näiden arvojen perusteella positiivisella liiketuloksella vaikuttaisi olevan

huomattava negatiivinen vaikutus liikearvon arvonalenuksen tekemiseen. Liiketuloksen p-arvo on 0,086, joka ylittää sallitun 0,05 rajan ja siksi liiketuloksen vaikutus liikearvon arvonalennukseen ei ole tilastollisesti merkitsevä. H1 ei siis toteudu, koska p-arvo on liian suuri.

D / E arvon regressiokerroin on negatiivinen eli pieni velan suhteellinen osuus omasta pääomasta vaikuttaisi vähentävän arvonalennuksen tekemistä. Wald-arvo on pieni, jolloin D / E arvolla ei ole kuitenkaan suurta panosta mallissa. H2 yrityksen velkaisuudella on negatiivinen vaikutus liikearvon arvonalennukseen, vaikuttaisi regressiokertoimen perusteella oikealta, kuten aiempien tutkimusten perusteella oletettiin. Muuttujan p-arvo on kuitenkin liian suuri ja siksi H2 pitää hylätä.

Perustuen aiempiin tutkimuksiin kolmas hypoteesi väitti, että yrityksen markkina-arvolla on positiivinen vaikutus liikearvon arvonalennukseen. Kuvailevassa analyysissä huomattiin, että Mid Cap yhtiöt tekivät eniten arvonalenuksia, mikä tukisi tätä väitettä. Tutkimuksen regressiomalli antavaa myös H3 väitettä tukevia tuloksia. Mid Cap ja Large Cap yhtiöillä on molemmilla positiivinen regressiokerroin. Mid Cap yhtiöillä on itseisarvoltaan mallin suurin regressiokerroin ja selkeästi suurin Wald-arvo eli Mid Cap yhtiöiden panos mallissa on suuri. Large Cap yhtiöiden Wald-arvosta huomaa, että yhtiöiden panos mallissa ei ole suuri. Large Cap yhtiöiden p-arvo on myös liian iso, mutta Mid Cap yhtiöiden p-arvo 0,004 on tilastollisesti merkitsevä. Yrityksen markkina-arvolla on siis positiivinen vaikutus, kun arvo kasvaa pienestä pörssiyrityksestä keskikokoiseen pörssiyritykseen, mutta vaikutus heikkenee yrityksen kasvaessa suureksi pörssiyritykseksi. Tämän mukaan H3 voidaan osittain hyväksyä.

Regressiokertoimien mukaan toimialalla näyttää olevan pieni vaikutus liikearvon arvonalennuksen tekemiseen. Perustuen aiempiin tutkimuksiin oletuksena oli, että harkinnanvaraisella kulutuksella kerroin on positiivinen ja muilla toimialoilla negatiivinen. Tuloksista huomataan oletuksen osuvan oikeaan harkinnanvaraisen kulutuksen ja teollisuuden kohdalla, mutta informaatioteknologialla kerroin on positiivinen, tosin kerroin on erittäin pienesti positiivinen. Wald-arvot ovat kaikilla pienet, joten toimialojen panos regressiomallissa on vähäistä. P-arvot ovat taas kaikilla toimialoilla suuria, joten mikään toimiala ei ole tilastollisesti merkittävä selittäjä, jolloin H4 voidaan hylätä.

6 POHDINTA

6.1 Johtopäätökset

Viime vuosikymmeninä on yrityskauppojen määrä lisääntynyt selvästi. Yrityskaupoissa ostaja maksaa useasti ostettavasta kohteesta enemmän kuin ostettavan kohteen arvo olisi kirjanpidollisesti. Tämä ylimääräinen osuus kirjataan ostettavan yrityksen taseeseen liikearvoksi. 2000-luvun alusta lähtien liikearvon suunnitelman mukaisista poistoista on luovuttu ja tilalle on otettu liikearvon vuosittainen arvonalentumistestaus. Arvonalentumistestauksen tarkoituksena on selvittää, onko mitään viitteitä siitä, että liikearvon arvo olisi alentunut, jolloin liikearvosta pitäisi tehdä arvonalentumiskirjaus. Omaisuuserien arvonalentumistestauksen käyttöönoton jälkeen on liikearvon arvonalennus ollut kiinnostava tutkimuksen kohde, josta on tehty useita tutkimuksia.

Tämän tutkielman tavoitteena oli vastata tutkimuskysymykseen: *Onko liikearvon arvonalentumisen tehneillä OMX Helsinki yhtiöillä yhteisiä selittäviä tekijöitä tilinpäätöksessä tai toimintaympäristössä?* Tutkimuksen populaationa oli Helsingin pörssin päälistalla eli OMX Helsinki listalla toimivat yhtiöt ja niiden tilinpäätökset vuosien 2015–2019 aikana. Tutkimus toteutettiin käyttäen logistista regressiomallia. Aiempaan tutkimukseen perustuen mallin selittäviksi tekijöiksi valittiin liiketulos, velkaisuus, markkina-arvo ja toimiala.

Aiemmissa tutkimuksissa yrityksen taloudellinen tulos on ollut yksi yleisemmin käytetty selittävä muuttuja regressiolausekkeessa. Haynin ja Hughesin (2006) tutkimuksen mukaan tilinpäätösaineistosta saatavalla informaatiolla, kuten liiketuloksella, on heikko kyky ennustaa liikearvon arvonalennus. Toisaalta Glaum ym. (2018) ja Godfrey ja Koh (2009) löysivät tutkimuksissaan liikearvon arvonalentumisella ja yrityksen taloudellisella tuloksella olevan negatiivinen yhteys. Tutkielman logistisen regressiomallin tuloksissa liiketuloksella havaittiin olevan selkeä negatiivinen regressiokerroin, mutta p-arvon ollessa liian suuri ei yhteys ollut tilastollisesti merkitsevä. Tämä tulos tukee Haynin ja Hughesin (2006) väitettä tilinpäätösinformaation ennustekyvyn heikkoudesta liittyen liikearvon arvonalennuksen tekemiseen.

Velan suhde omaan pääomaan oli tutkimuksen regressiomallin toinen selittävä tekijä, jonka avulla testattiin velkaisuuden vaikutusta liikearvon arvonalennuksen tekemiseen. Aiemmissa tutkimuksissa velkaisuuden ja liikearvon arvonalennuksen yhteydestä on löydetty toisistaan eriäviä tuloksia. Beatty ja Weber (2006) havaitsivat, että velkaiset yritykset tekevät liikearvon arvonalennuksen harvemmin kuin vähemmän velkaiset yritykset. Hambergin ym. (2011) tutkimuksessa testattiin myös velkaisuuden vaikutusta liikearvon arvonalentumiseen ja tutkimuksessa ei löydetty yhteyttä näiden kesken. Tämän tutkielman regressiomallin tuloksissa velan suhteella omaan pääomaan oli pieni negatiivinen kerroin, mutta p-arvo oli selvästi liian suuri. Havainto tukee Hambergin ym. (2011) tuloksia, että velkaisuudella ei ole yhteyttä liikearvon arvonalentumiseen.

Kolmantena selittävänä tekijänä regressiomallissa oli yrityksen koko markkina-arvon mukaan. Glaumin ym. (2018) ja Francisin ym. (1996) tutkimuksissa oli löydetty yhteys yrityksen koon ja liikearvon arvonalennuksen kesken. Molempien tutkimusten mukaan suuremmat yritykset tekevät useammin arvonalennuskirjauksen kuin pienet yritykset. Tässä tutkielmassa yhtiöt jaoteltiin markkina-arvon perusteella kolmeen eri kategoriaan: Small Cap, Mid Cap ja Large Cap. Regressiomallin tuloksissa ilmeni, että Mid Cap yhtiöillä oli selkeästi positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä yhteys liikearvon arvonalennukseen. Large Cap yhtiöillä yhteys ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Regressiomallin tulosten havainto tukee osittain aiempia yrityksen koon ja liikearvon arvonalennuksen yhteydestä tehtyjä tutkimuksia. Tässä tutkimuksessa havaittiin, että keskikokoiset yritykset tekevät suhteessa enemmän liikearvon arvonalentumisia kuin pienet yritykset, mutta kaikista isoimmat yritykset eivät tee.

Toimiala oli regressiomallin viimeinen selittävä tekijä. Chenin ym. (2015) ja Glaumin ym. (2018) tutkimuksissa havaittiin toimialan vaikuttavan liikearvon arvonalennukseen. Tutkimusten mukaan tarkemman tilintarkastuksen omaavilla toimialoilla on liikearvon arvonalennuksessa vähemmän epäselvyyttä. Glaum ym. (2018) havaitsivat harkinnanvaraisen kulutuksen toimialalla esiintyvän muita toimialoja useammin liikearvon arvonalennuksia. Myös tässä tutkielmassa harkinnanvarainen kulutus oli yksi tutkittava toimiala. Kolme muuta tutkittavaa toimialaa olivat teollisuus, informaatioteknologia ja muut sektori, johon sisältyi yhteisesti loput pienemmät toimialat. Tutkimuksessa ilmeni toimialan olevan kaikista huonoin regressiomallin selittävä tekijä, mikä ei tue aiemmissa tutkimuksissa saatuja tuloksia.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan vastata tutkimuskysymykseen, että yhteisiä selittäviä tekijöitä liikearvon arvonalennuksen tekemiseen ei ole kuin vain yrityksen kuuluminen Mid Cap luokkaan. Muut selittävät tekijät eivät olleet tilastollisesti merkitseviä, jolloin niillä ei ollut yhteyttä liikearvon arvonalennukseen. Aiempien tutkimusten perusteella varsinkin liiketuloksella oletettiin olevan yhteys arvonalennukseen, mutta liiketuloksen p-arvo 0,086 ei riittänyt tekemään yhteyttä tilastollisesti merkitseväksi.

6.2 Tutkimuksen arviointi

Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys ovat keskeisiä asioita, joita tulisi aina arvioida tehdessä tutkimusta. Mittaustulosten toistettavuus ja sen kyky antaa eisattumanvaraisia tuloksia lisää tutkimuksen luotettavuutta. Toisen arvioijan päätyminen samanlaiseen lopputulokseen kasvattaa myös luotettavuutta. Tutkijan tarkka selostus tulosten tulkinnoista, on tärkeä lisä luotettavuuden parantamiseen. Tutkimuksen pätevyydessä huomioidaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoitus mitata. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231-233.)

Tämän tutkielman tutkimusaineisto koostui OMX Helsinki yhtiöiden tilinpäätöksistä vuosien 2015–2019 aikana sisältäen yhteensä 523 tilikautta. Aineisto

olisi voinut olla useammalta vuodelta, esimerkiksi kymmenen vuoden ajalta, jolloin luotettavuus olisi lisääntynyt. Tutkimusvuosien aikana OMX Helsinki yhtiöiden osakekurssit ovat keskimääräisesti nousseet, joka tarkoittaa, että tutkimusaineisto on kerätty nousukauden aikana. Tämä voi väärentää tutkimuksen tuloksia, koska aineisto ei sisällä samalla tavalla laskukausia. Tutkielman logistinen regressiomalli on tehty mukaillen Godfreyn ja Kohin (2009) tutkimuksessa käyttämää mallia. Heidän tutkimuksensa on vertaisarvoitu ja laajasti viitattu, joka lisää mallin pätevyyttä. Logistinen regressiomalli on myös helposti toistettava lisäten tutkimuksen luotettavuutta. Mallin selittävien tekijöiden muokkaaminen antaa erilaisia tuloksia, joka taas lisää sattumanvaraisuutta. Esimerkiksi tutkielmassa käytettyjen asteikollisten dummy-muuttujien, koon ja toimialan, mallista poisjäävän dummy-muuttujan vaihtaminen, muuttaa asteikollisten muuttujien regressiokertoimia ja p-arvoja. Muutos on tosin melko pieni, mutta se vähentää mallin tulosten luotettavuutta.

6.3 Jatkotutkimus

Liikearvon arvonalennuksesta on tehty arvonalennusstandardien käyttöönoton jälkeen paljon tutkimusta. Tutkimuksissa on yleensä etsitty selittäviä tekijöitä liikearvon arvonalennuksen tekemiseen tai tekemättä jättämiseen. Huomattava osa tutkimuksista on keskittynyt yhdysvaltalaisten yritysten liikearvojen arvonalentumisiin. IFRS-standardeja käyttävien yritysten liikearvoja ei olla tutkittu yhtä paljoa. Tutkimuksissa on ollut useasti käytössä samankaltaisia muuttujia. Esimerkiksi yrityksen kannattavuuden vaikutusta liikearvoon tutkitaan lähes jokaisessa liikearvon arvonalennuksen tutkimuksessa. Käyttökate ja liiketulos ovat yleisiä mittareita, joita käytetään selittävinä tekijöinä.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia liikearvon arvonalennusta käyttäen muuttujia, joita ei ole yleisesti käytetty liikearvon arvonalennuksen tutkimuksessa. Esimerkiksi vaikuttaako henkilöstömäärän tai osingon muutos liikearvon arvonalennukseen. Tutkimusta voisi tehdä myös enemmän vertaillen eri maissa toimivien yritysten liikearvoja. Tätä on jo tehty esimerkiksi Euroopan sisällä, mutta vertailua voisi laajentaa vielä lisää. Seuraavan kerran kun arvonalennusstandardeihin tehdään muutoksia, olisi kiinnostavaa tutkia vaikuttaako muutokset liikearvon arvonalennuksen tekemiseen positiivisesti tai negatiivisesti.

Tutkielmassa ilmeni positiivinen yhteys keskikokoisten pörssiyhtiöiden ja liikearvon arvonalennuksen kesken. Aiemmissa tutkimuksissa yrityksen koon vaikutusta liikearvon arvonalennukseen on yleensä tutkittu ilman, että yritykset olisi jaettu markkina-arvoiltaan eri kategorioihin. Siksi tässä tutkimuksessa havaittua yhteyttä olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin. Löytyisikö samanlainen yhteys myös muissa markkinapaikoissa kuin OMX Helsinki markkinapaikassa. Esimerkiksi olisiko tulokset samanlaisia jaettaessa yhdysvaltalaiset yritykset markkina-arvoltaan kolmeen eri kategoriaan. Tässä tutkimuksessa löydettyä yhteyttä voisi tutkia myös pidemmällä aikavälillä käyttäen samoja tutkimusyrityk-

siä. Tutkimusaineiston voisi kasvattaa kymmeneen tilivuoteen, jolloin näkisi vaikuttaako tutkimusaineiston koko, tutkimuksessa havaittuun Mid Cap yhtiöiden ja liikearvon arvonalennuksen yhteyteen.

LÄHTEET

Ahmed, A., Neel, M. & Wang, D. 2013. Does Mandatory Adoption of IFRS Improve Accounting Quality? Preliminary Evidence. Contemporary Accounting Research, 30(4), 1344-1372.

Ailon, G. 2011. Mapping the cultural grammar of reflexivity: the case of the Enron scandal. Economy and Society, 40(1), 141-166.

André, P., Filip, A. & Paugam, L. 2016. Examining the Patterns of Goodwill Impairments in Europe and the US. Accounting in Europe, 13(3), 329-352.

Beatty, A. & Weber, J. 2006. Accounting Discretion in Fair Value Estimates: An Examination of SFAS 142 Goodwill Impairments. Journal of Accounting Research, 44(2), 257-288.

Bertrand, J., de Brebisson, H. & Burietz, A. 2020. Why choosing IFRS? Benefits of voluntary adoption by European private companies. International Review of Law and Economics.

Beuselinck, C.A.C., Joos, P.P.M., Khurana, I.K. & van der Meulen, S. 2010. Mandatory IFRS Reporting and Stock Price Informativeness. Working Paper: Tilburg University.

Byard, D., Li, Y. & Yu, Y. 2011. The Effect of Mandatory IFRS Adoption on Financial Analysts' Information Environment. Journal of Accounting Research, 49(1), 69-96.

Callao, S. & Jarne, J.I. 2010. Have IFRS Affected Earnings Management in the European Union?. Accounting in Europe, 7(2), 159-189.

Chan, Y.H. 2004. Biostatistics 202: logistic regression analysis. Singapore Medical Journal, 45(4), 149-153.

Chen, L., Krishnan, J. & Sami, H. 2015. Goodwill Impairment Charges and Analyst Forecast Properties. Accounting Horizons, 29(1), 141-169.

Christensen, H. B, Hail, L. & Leuz, C. 2013. Mandatory IFRS reporting and changes in enforcement. Journal of Accounting & Economics, 56(2-3), 147-177.

Daske, H., Hail, L., Leuz, C. & Verdi, R. 2008. Mandatory IFRS Reporting around the World: Early Evidence on the Economic Consequences. Journal of Accounting Research, 46(5), 1085-1142.

Defond, M., Hu, X., Hung,M. & Li, S. 2011. The impact of mandatory IFRS adoption on foreign mutual fund ownership: The role of comparability. Journal of Accounting & Economics, 51(3), 240-258.

Ding, Y., Richard, J. & Stolowy, H. 2008. Towards an understanding of the phases of goodwill accounting in four Western capitalist countries: From stakeholder model to shareholder model. Accounting, Organizations and Society, 33(7-8), 718-755.

Ellis, M. 2001. Goodwill accounting: everything has changed and nothing has changed. Journal of Applied Corporate Finance, 14(3), 103-112.

FASB. 2006. Statement of Financial Accounting Standards No. 157: Fair Value Measurements. Financial Accounting Series.

Finanssivalvonta. 2020. Liikkeeseenlaskijan tiedonantovelvollisuus. [viitattu 9.5.2021]. https://www.finanssivalvonta.fi/paaomamarkkinat/liikkeeseenlaskijat-ja-sijoittajat/tiedonantovelvollisuus/.

Francis, J., Hanna, D. & Vincent, L. 1996. Causes and effects of discretionary asset write-offs. Journal of Accounting Research, 34, 117-134.

Garavaglia, S. & Sharma, A. 1998. A Smart Guide to Dummy Variables: Four Applications and a Macro. In Proceedings of the Northeast SAS Users Group Conference, 46-55.

Glaum, M., Landsman, W.R. & Wyrva, S. 2018. Goodwill Impairment: The Effects of Public Enforcement and Monitoring by Institutional Investors. The Accounting Review, 93(6), 149-180.

Godfrey, J.M. & Koh, P-S. 2009. Goodwill impairment as a reflection of investment opportunities. Accounting and Finance, 49(1), 117-140.

Gore, R. & Zimmerman, D. 2010. Is Goodwill an Asset?. The CPA Journal, 80(6), 46-48.

Hamberg, M. & Beisland, L-A. 2014. Changes in the value relevance of goodwill accounting following the adaption of IFRS 3. Journal of International Accounting, Auditing & Taxation, 23(2), 59-73.

Hamberg, M., Paananen, M. & Novak, J. 2011. The Adoption of IFRS 3: The Effects of Managerial Discretion and Stock Market Reactions. European Accounting Review, 20(2), 263-288.

Hayn, C. & Hughes, P.J. 2006. Leading Indicators of Goodwill Impairment. Journal of Accounting, Auditing & Finance, 21(3), 223-265.

Heikkilä, T. 2010. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

IFRS Foundation. 2018. IFRS Standards. Issued at 1 January 2018. International Accounting Standards Board.

IFRS Foundation. 2020. IFRS-standardit. 1.1.2020 voimassa olevat vaatimukset. International Accounting Standards Board.

Jensen, M. & Meckling, W. 1976. Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. Journal of Financial Economics, 3(4), 205-360.

Johnson, L. & Petrone, K. 1998. Is Goodwill an Asset?. Accounting Horizons, 12(3), 293-303.

Kerlinger, F.N. 1986. Foundations of Behavioral Research. 3rd ed. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc.

Ketokivi, M. 2015. Tilastollinen päättely ja tieteellinen argumentointi. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kim, S. & Bay, D. 2017. Cognitive Dissonance as an Explanation of Goodwill Write-Offs. Journal of Behavioral Finance, 18(1), 14-28.

KPMG. 2017. IFRS – käytännön käsikirja. Keuruu: Edita.

KvantiMOTV. 2009. Kvantitatiivisten menetelmien tietovaranto KvantiMOTV. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

Li, K.K. & Sloan, R.G. 2017. Has goodwill accounting gone bad?. Review of Accounting Studies, 22(2), 964-1003.

Martynova, M. & Renneboog, L. 2006. Mergers and Acquisitions in Europe. European Corporate Governance Institute.

Metsämuuronen, J. 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Nasdaq. 2019. Market Cap Segment Review at Nasdaq Nordic Exchanges. [viitattu 2.12.2020]. https://newsclient.omxgroup.com/cdsPublic/viewDisclosure.action?disclosureId=915537&lang=en.

Neles. 2017. Vuosikertomus. [viitattu 8.3.2021]. https://www.neles.com/siteassets/annual-report/2019/metso_taloudellinen-katsaus2019.pdf.

Nokia. 2015. Vuosikertomus. [viitattu 8.3.2021]. https://www.nokia.com/system/files/files/nokia_ar15_fi_full_4.pdf.

Nokia. 2017. Vuosikertomus. [viitattu 8.3.2021]. https://www.nokia.com/system/files/files/nokia_ar17_fi.pdf.

Ramanna, K. & Watts, R.L. 2012. Evidence on the use of unverifiable estimates in required goodwill impairment. Review of Accounting Studies, 17(4), 749-780.

Reilly, R. 2015. Goodwill Valuation Approaches, Methods, and Procedures. American Journal of Family Law, 29(2), 89-104.

Richard, J. 2004. The Secret of Fair Value: Lessons from History Applied to the French Case. Accounting in Europe, 1(1), 95-107.

Sanoma. 2017. Tilinpäätös. [viitattu 8.3.2021]. https://www.sanoma.com/globalassets/wp-content/uploads/2018/02/sanoma-tilinpaatos-20172.pdf.

Sanoma. 2019. Vuosikatsaus. [viitattu 8.3.2021]. https://www.sanoma.com/globalassets/wp-content/uploads/2020/03/sanoma-vuosikatsaus-2019.pdf.

Schultze, W. & Weiler, A. 2010. Goodwill accounting and performance measurement. Managerial Finance, 36(9), 768-784.

Statista. 2020. Number of merger and acquisition deals in the United States from 2005 to 2019. [viitattu 23.11.2020]. https://www.statista.com/statistics/914665/number-of-ma-deals-usa/.

Statista. 2020. Total number of merger and acquisition (M&A) deals in Europe from 2000 to 2019. [viitattu 23.11.2020]. https://www.statista.com/statistics/1113305/number-of-european-merger-and-acquisition-deals/.

S&P Global. 2018. The Global Industry Classification Standard (GICS®). [viitattu 2.12.2020]. https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/documents/112727-gics-mapbook_2018_v3_letter_digitalspreads.pdf.

Troberg, P. 2013. IFRS now: in the light of US GAAP and Finnish Practices. Porvoo: KHT-Media Oy.